Eesti lennunduse ajaloost

I loeng

Mart Enneveer

Tartu 2012

Sissejuhatus

Kuigi Eesti on rahvaarvult väike riik, on meie lennunduses toimunud palju tähelepanuväärset. On püstitatud maailmarekordeid ja võidetud maailma-meistri tiitleid.

Pilooditunnistuse on alates 1910. aastast saanud ligikaudu 600 eestlast.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

Juba meie kauged esivanemad unistasid linnu kombel lendamisest.

Üks varasemaid sõnumeid lennukatsest pärineb muistsest Hiinast. Kolmandal aastatuhandel e.m.a. elanud keiser Shun (2258 - 2208) olevat oma noorpõlves vangistusse sattunud ja siis vangla tornist kahe suure sirmi abil alla hüpanud, maandudes seejuures nii pehmelt, et võis kohe põgeneda. See oli teadaolevalt ajaloo esimene langevarjuhüpe.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

Legendaarse lennukatse sooritas ka teine valitseja. Muinasbriti kuningas Bladud, kes oli Shakespeare`i kaudu maailmakuulsaks saanud kuningas Lear`i isa, hüppas aastal 852 e.m.a. tiibadega varustatult oma lossi kõrgest tornist alla, kukkus Apollo templi katusele ja sai surma.

Tuntud on müüt kuningas Minose ehitusmeistrist **Daidalos**`est, kes koos poja **Ikaros**`ega linnusulgedest, takust ja vahast valmistatud tiibade abil õhku tõusid, et Minose juurest põgeneda.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

Kuid nad tõusid liiga Päikese lähedale, tiibu koos hoidev vaha sulas ning vaprad lendurid kukkusid alla, kusjuures poeg hukkus, isa aga maandus elusalt Napoli lähistel.See legend on paljude sajandite vältel aidanud lennumõtet ärkvel hoida ning julgeid inimesi lennunduse valdkonnas tegutsema õhutanud.

Vanades vene kroonikates on juttu kellestki Nikitast, kes olevat Moskva eeslinnas tsaar Ivan III (1462 - 1505) juuresolekul sooritanud lennukatse, mis talle aga elu maksis, sest tsaar olevat andnud käsu:

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

”Inimene pole lind ja talle pole tiibu antud. Kui ta aga sellest hoolimata endale ehitab puust tiivad, talitab ta looduse vastaselt. Selle liidu eest kuradiga tuleb ehitajal pea maha raiuda ning tema leiutis pärast püha jumalateenistust ära põletada”.

Tõenäoliselt toimus üks lennukatse ka 1507. aastal Šotimaal. Kuninga õukondlane John Damian laskis endale tiivad teha ning hüppas Edinburgh`is lossi müürilt alla, kukkudes õnneks sõnnikuhunnikusse, mis ta elu päästis.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

Keskajal tegeles õhusõidu probleemidega ka Leonardo da Vinci (1452 - 1519), kes oli geniaalne maalikunstnik, kujur, insener ja looduseuurija. Leonardo nägi lennuprobleemis tehnilist ja teaduslikku ülesannet, mida võimaldas lahendada ainult linnulennu täpne uurimine ja looduse matkimine mehaaniliste vahenditega. Nagu me nüüd teame, oli see arvamus vale. Leonardo da Vinci arvukad mõtted ja visandid lennuprobleemi kohta on kirja pandud umbes 160 käsikirjalehekülgel.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

Näiteid keskajal toimunud lennukatsetest võiks tuua rohkesti, kuid teeme nüüd lennunduse ajaloos paarisaja aastase hüppe edasi – 18. sajandisse.

Veel enne kui konstrueeriti esimesed purilennukid ja lennukid, sooritati enam kui sajandi vältel (18.-19.saj.) sadu õnnestunud ja ebaõnnestunud lende õhupalli all rippuvas gondlis.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

1783. aastal ehitasid vennad Montgolfier`id Prantsus-maal hiigelsuure (kõrgus 22 m, läbimõõt 14,5 m, maht 2000 kuupmeetrit) õhupalli. Pärast katselendu veidi väiksema õhupalliga (kõrgus 18 m), mille küljes rippus puur lamba, kuke ja pardiga, kes tervetena ja reibastena maandusid, saadi kuningas Louis XVI-lt nõusolek inimeste lennuks kuumaõhupalliga.

.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

Esimesteks õhusõitjateks olid **Pilatre de Rozier** ja markii **François Laurent d`Arlandes,** kes sooritasid oma ajaloolilse lennu 21. novembril 1783. aastal, tõustes kuumaõhupalliga ligi kilomeetri kõrgusele Pariisi kohale. Start toimus Boulogne`i metsast ja lennu pikkuseks oli umbes 8 km ning kestuseks 25 minutit.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

Esimese fikseeritud tiivaga purilennuki ehitas 1849. aastal Inglismaal sir **Georg Cayley**. Kõrge ea tõttu palus ta aga purilennuki lennuomadusi katsetada ühel kümneaastasel poisikesel, kes mäest alla joostes purilennukiga õhku tõusis.

Neli aastat hiljem tõuseb Cayley ehitatud purilennukiga õhku tema kutsar, kellele aga õhulend üsna vastumeelne oli.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

Ühe kõige olulisema daatumina läks maailma lennunduse ajalukku 1903. aasta 17. detsember, kui ameeriklastest vennad **Orville** ja **Wilbur Wright**`id sooritasid Põhja-Carolinas esimestena maailmas mitu õnnestunud lendu mootorlennukil. Esimesena õnnestus lend Orville`l, kes püsis õhus 12 sekundit ja läbis selle aja jooksul veidi üle saja meetri. Orville`i teine lend kestis 13 ja kolmas 15 sekundit. Seejärel tõusis õhku Wilbur Wright, kelle lend kestis koguni 59 sekundit ja lennukaugus ulatus 255 meetrini.

Muistsetest unistustest esimeste lendudeni

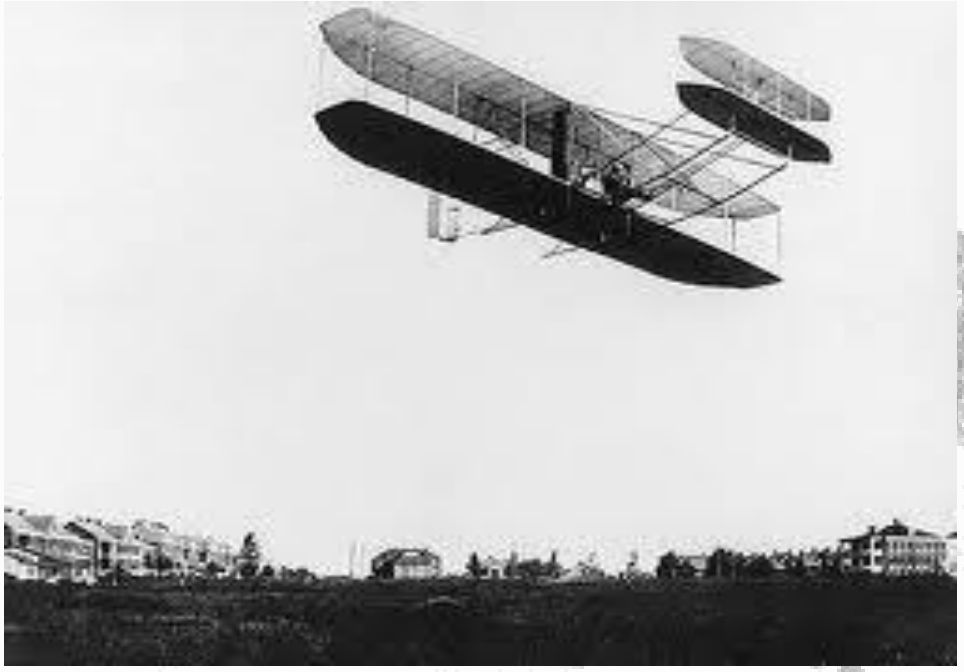

Vendade Wright`ide lennuk

Eesti lennunduse eellugu

Umbes aastal 1800 tegi Ravila mõisahärra krahv **Peter Mannteufel** katseid omavalmistatud tiibade abil õhku tõusta. Kõik katsed ebaõnnestusid.

Umbes aastal 1836 tegi samalaadseid lendamis-katseid Vändra köstrikooli õpilane **Johan Voldemar Jannsen**, kuid samuti ebaõnnestunult.

Eesti lennunduse eellugu

1889. aasta 24. septembril toimus Eestis esimene lennu-õnnetus - langevarjuhüppel kukkus Tallinnas, Maarjamäe vastas merre ja uppus 32-aastane **Charles Leroux**.

Eesti lennunduse eellugu

1894. aasta märtsis sooritas Šveitsis sündinud Eesti päritoluga (isa oli eestlane) lennukiehitaja **Alexandre Liwentaal** Inglismaal omavalmistatud purilennukil mõne meetri pikkuse ja mõne meetri kõrguse lennu.

Liwentaal`i lennuk

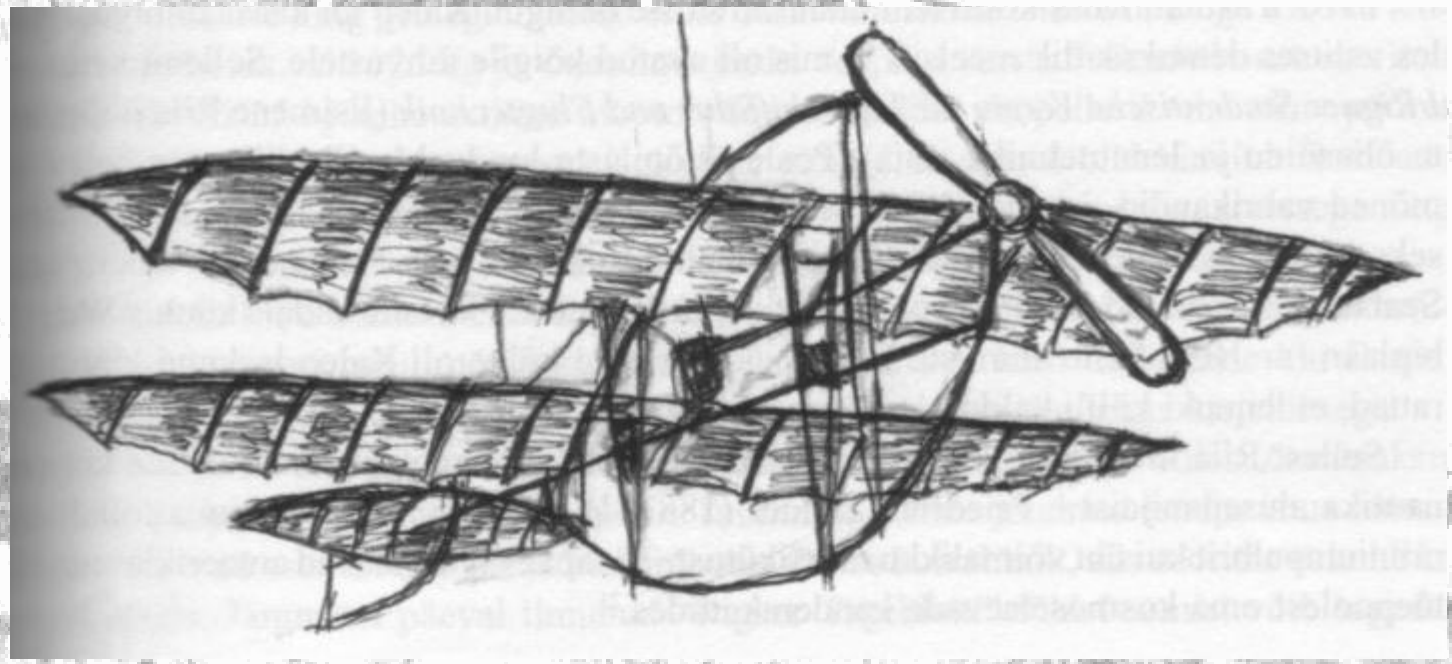

Eesti lennunduse eellugu

1895. aasta juunis tõusis Tallinna Reaalkooli abiturient, 18-aastane **Woldemar von Obermüller** õhupallil ligkaudu 4 km kõrgusele Soome lahe kohale nii, et samaaegselt olid nähtaval nii Paide, Tallinn kui ka Helsingi.

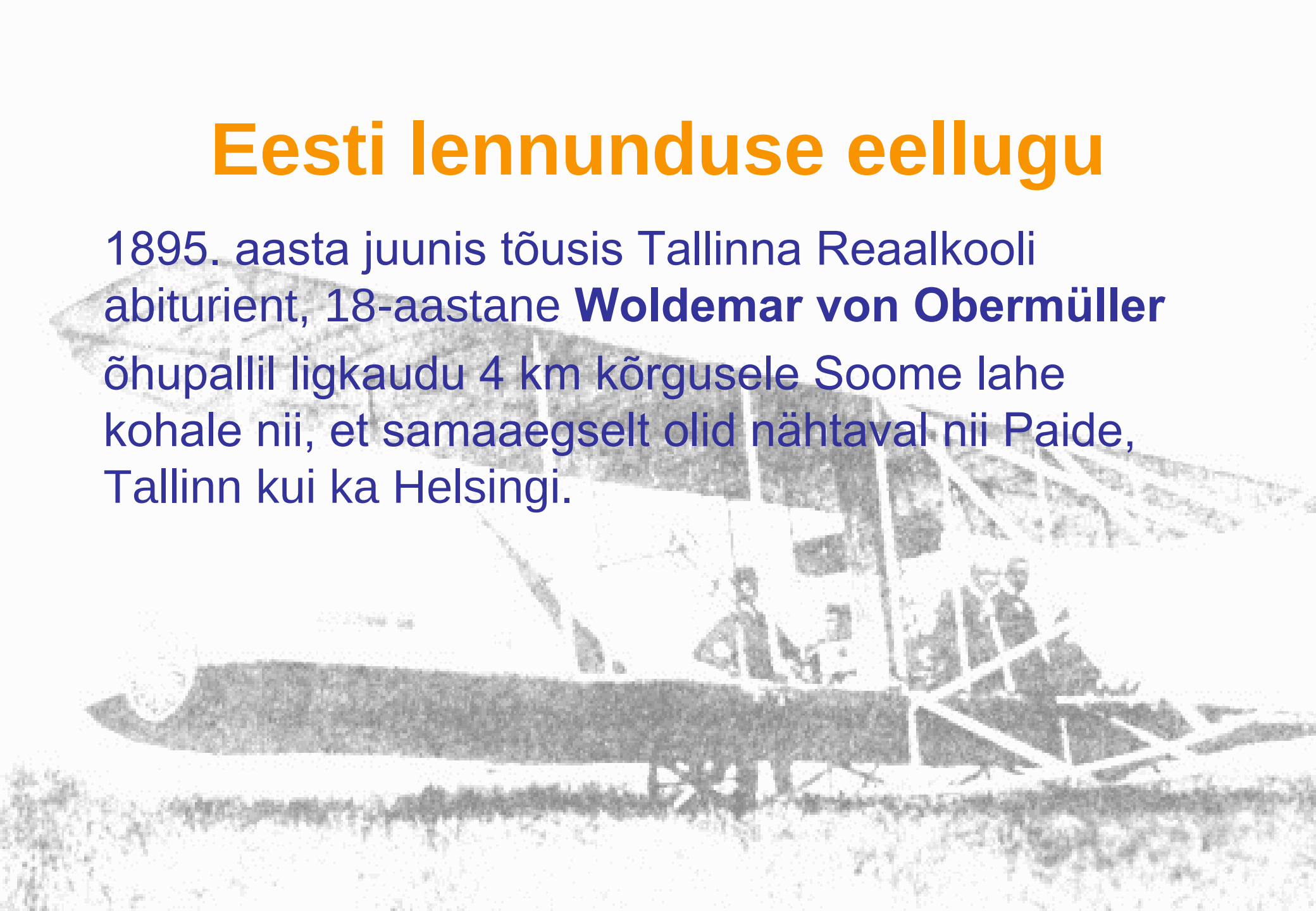

Eesti lennunduse eellugu

Esimene purilend Eestis toimus 1910. aasta augustis, kui 16-aastane Haapsalu koolipoiss **Grigori Wekschin** endale männipuust purilennuki ehitas ja sellega 15 m kõrgusele õhku tõusis ning 40 m edasi lendas.

Eesti lennunduse eellugu

Jüri Herman

Püstitas 1898. aastal Venemaa rekordi õhupalli kestuslennus, olles õhus ühtejärge 24 tundi.

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Theodor Kalep

Omaaegne rahvusvaheliselt tunnustatud lennundusinsener, originaalse Kalep-tüüpi lennukimootori konstruktor, esimene eesti rahvusest lennukiomanik (1909).

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Kalep ostis endale 1909. aasta detsembris Saksamaalt *Wright*-tüüpi lennuki ja tõi selle Riiga. See oli esimene lennuk Tsaari-Venemaal.

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Theodor Kalep`i

Saksamaalt ostetud *Wright*-tüüpi biplaan

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Theodor Meybaum

Esimene Eestis sündinud lendur,

sai lenduritunnistuse

17.02.1911.a.

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Arthur Grünberg

Esimene **eesti rahvusest** lendur, sai lenduritunnistuse 20.03.1911.a.

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Georg Linno

Teine **eesti rahvusest** lendur, sai lenduritunnistuse 23.03.1911.a.

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Karl Laas - Kolmas eesti rahvusest lendur (07.08.1911.a.)

Aleksander Michelson - Neljas eesti rahvusest lendur (22.10.1911.a.)

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Lendamisega tegeles ka kuulus Eesti maadleja **Aleksander Aberg**, kes ostis endale 1911. aastal lennuki ning tegi sellega Berliini lennuväljal treeninglende. Ühe treeninglennu ajal kaotas Abergi juhtitud lennuk maandumisel juhitavuse, tormas hirmsa raginaga vastu puid ning purunes pilbasteks. Aberg päästis end viimasel hetkel lennukist välja hüppamisega.

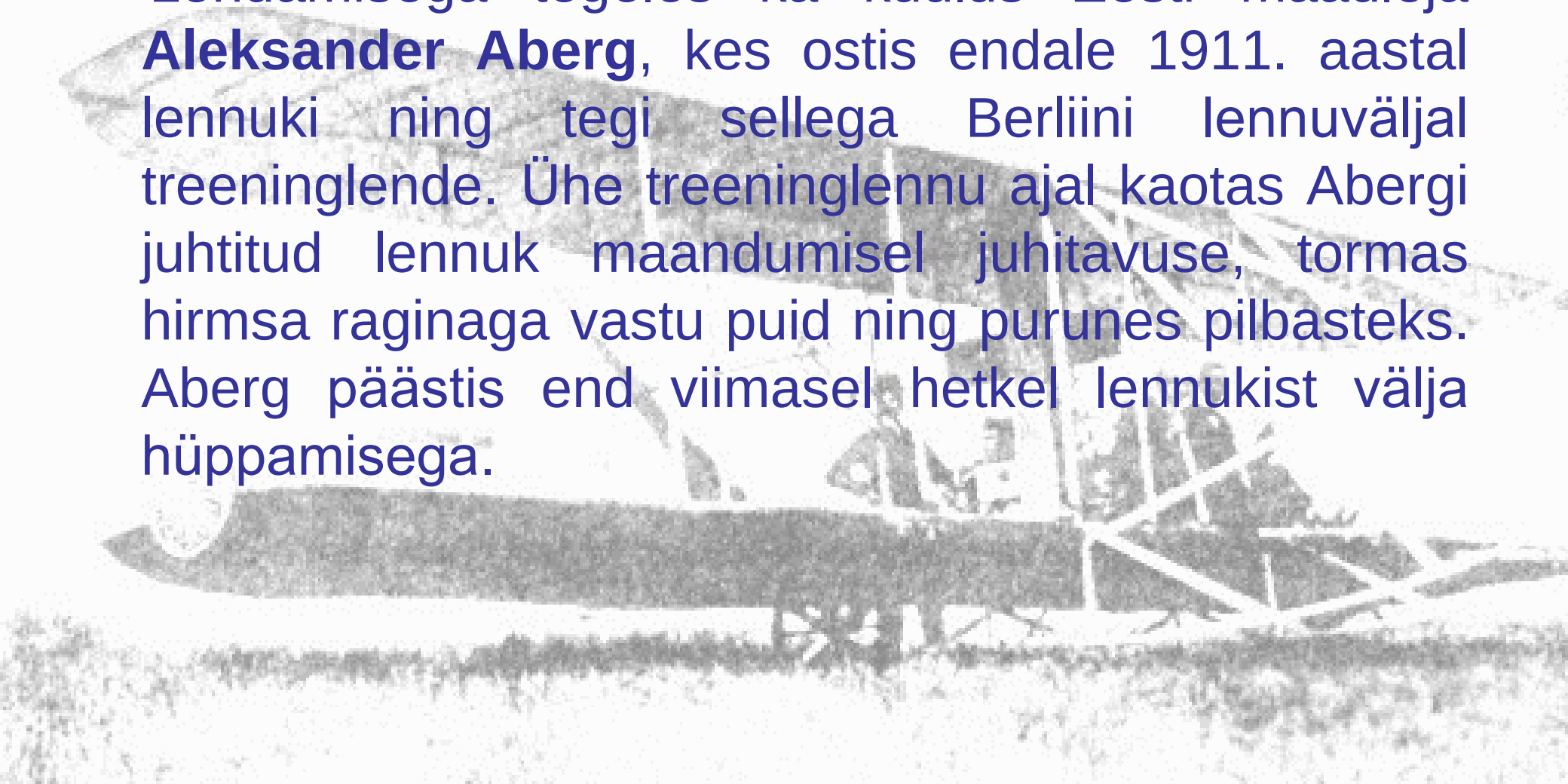

Esimesed Eesti soost lennundusinsenerid ja lendurid

Aastatel 1911 - 1914 oli Venemaal üheks andekamaks lennukikonstruktoriks eestlane **Jaan Steglau**, kes ehitas 1911. aastal Peterburis oma esimese lennuki, mille kahelabalist propellerit ajas ringi 100-hj vesijahutusega *Argus*-mootor.

Esimesed mootorlennuki lennud Eestimaa taevas

Esimene mootorlennuki lend Eestis toimus 14. aprillil 1912. aastal, kui kuulus Vene õhusõitja **Sergei Utotshkin** sooritas Tartus, Raadil, Krasnojarski kasarmute vahel olevalt soldatite marssimise platsilt mitu õnnestunud lendu kahetiivalise *Farman*-tüüpi lennukiga. Sama aasta 23. juunil lendas ta Tallinnas Russalka mälestussamba ja Gloy suvila vahelt startides.

Esimesed mootorlennuki lennud Eestimaa taevas

Sergei Utotshkin`i
Farman Kadriorus 23. juunil 1912.a.

Eestlase konstrueeritud lennuk Saksamaa taevas

1913. aasta suvel äratab Saksamaal, Johannisthali lennuväljal asjatundjate ringkonnas tõsist huvi eestlase **Johannes Haas**`i konstrueeritud ja ehitatud õhusõiduk. See lennumasin oli valmistatud terastorudest ja bambusest ning varustatud 30 hobujõulise mootoriga. Esimesel katsel tõusis Haas, kes ise kunagi varem iseseisvalt lennanud ei olnud, omakonstrueeritud lennukiga kergelt õhku, kusjuures lennuk allus kuulekalt igale piloodi liigutusele. Järgmisel kevadel sooritas Haas edukalt ka lendurieksami.

Eestlase konstrueeritud lennuk Saksamaa taevas

Johannes Haas Saksamaal enda valmistatud lennuki juures.

Endine Tartu üliõpilane - hilisem surmasõlmede sooritaja

1907 - 1910.a. Tartu Ülikoolis õppinud **Aleksander Rajevski** komandeeriti 1914.a. kuulsa prantsuse lenduri Bleriot`i juurde surmasõlme õppima

Objekt: Elamud Sindis, Wöhrmanni pst. 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 18
Mälestise reg. nr.: 16807, 16808, 16809, 16810, 16811, 16812, 16813, 16814
Asukoht: Sindi linn, Pärnu maakond
Omanik: Sindi linn (osaliselt eravalduses)

Sindi Kalevivabriku meistrite elamud
Wöhrmanni pst 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 18
(arhitektuurimälestised, reg. nr. 16807-16814)

MUINSUSKAITSE ERITINGIMUSED
remondi- ja restaureerimistöödeks ning mälestiste kaitsevööndi planeerimiseks ja heakorrastamiseks

Koostaja: Mart Siilivask
Muinsuskaitseameti nõunik

MUINSUSKAITSEAMET

Tartu 2008

See teos on litsentseeritud Creative Commonsi Autorile viitamine + Mitteäriline eesmärk + Jagamine samadel tingimustel 4.0 Rahvusvaheline litsentsiga.

SISUKORD

	SISSEJUHATUS JA ALLIKMATERJALID	L 2
I	AJALOOLINE ÜLEVAADE	L 2-6
II	MÄLESTISE INVENTEERIMINE	
2.1.	Hoonete kirjeldus ja tehnilise seisukorra hinnang	L 6
2.2.	Hoonete ja hooneosade väärtushinnangud	L 7
2.3.	Hinnang kavandatavale funktsioonile ja tegevusele	L 8
III	ERITINGIMUSED	
3.1.	Eritingimused hoonete hooldusremondiks	L 9
3.2.	Eritingimused katuste ja fassaadide remondiks ja restaureerimiseks	L 9
3.3.	Eritingimused hoonete siseremonttöödeks	L 10
3.7.	Eritingimused mälestiste kaitsevööndi planeerimiseks ja heakorrastamiseks	L 11
3.2.	Edasiste uuringute vajadus	L 12
IV	LISAD	

Lisa 1 Ajaloolised linnaplaanid ja vaated
Lisa 2 Inventeerimise fotod ja hooneosade paiknemise skeemid
Lisa 3 Hoonete asendiplaan 1:2000 (ortofoto)

SISSEJUHATUS JA ALLIKMATERJALID

Käesolevad muinsuskaitse eritingimused on koostatud (arhitektuurimälestiste, Sindi kalevivabriku meistrite elamud Wöhrmanni pst. 2, 4. 6, 8, 10, 12, 14, 18 (reg. nr. 16807-16814) konserveerimis- ja restaureerimistöödeks.
Eritingimuste taotleja on Sindi linnavalitsus.
Töö eesmärgiks on edasiste hooldus-, remont-, restaureerimis ning planeerimis- ja heakorratööde nõuete täpsustamine ja nende aluseks jääva restaureerimiskontseptsiooni väljatöötamine.

Töö koostamisel on kasutatud:

1) Eesti Ajalooarhiivis leiduvad materjalid. EAA 2469-1-728,
EAA 2072-5-310
EAA 2072-4-94
EAA 3724-5-1654
2) ERM KV 123. Maasik, Edur. Sindi vabrikust ja linnast. Pärnu 1965.
3) ERA F. … leiduvad 1920.-1930. aastate ehitusplaanid.
4) EKMi ja ERMi Fotokogudes leiduvad ajaloolised fotod hoonetest.
5) Sindi linna ajaloo ülevaade: http://www.sindi.ee/ajalugu

I AJALOOLINE ÜLEVAADE

27. jaanuarist 1833. a. pärineva keiserliku ukaasiga omandas Riia I Gildi kaupmees **Johann Christoph Wöhrmann (1784-1843)** Sindi kroonumõisa (Krons-Gut Zintenhof) päritava rendiõiguse sinna Kalevivabriku rajamiseks. Wöhrmanni eelmine kalevivabrik praeguse Poola alal Sieradzi linnas oli Poola ülestõusu ajal (1830-31) maha põlenud, misjärel ta otsustas oma vabriku Liivimaale tuua. Nõuandjaks oli sealjuures olnud Wöhrmanni sõber, Taali ja Tõstamaa mõisnik J. E. Stael von Holstein, kes ise tegeles lambakasvatusega ja oli selleks välja pakkunud, tema enda valduste kõrval, Tori kihelkonnas asuva soodsa asendiga Zintenhofi kroonumõisa.
Vabriku ehitustöödega alustati 1832.a., teistel andmetel 1833. aasta kevadel. Ehitamine kestis umbes kaks aastat.[1] Vabrikukompleksi rajamiseks investeeriti hiigelsumma, 1 549 000 paberrubla, millest suure osa moodustas riigi toetus. Tööstushoonete rajamiseks kulus 3,4 miljonit tellist, milleks enne vabrikuhoonete ehitamist rajati kohalik telliselööv 8 ahjuga.
1834. aastal valmis ka vabriku pais ja veel samal aastal alustati kalevi valmistamist.

[1] ERM KV-123, lk.224-225.

Vabrikuasula rajamiseks eraldati asutamisaastal veidi üle 40 hektari maad. Planeeriti terviklik tööstusasula koos teedevõrgu, haljasalade ja elamutega. Algusest peale pöörati suurt tähelepanu haljastusele. Meritsi toodi Hollandist kohale pärnade istikuid, milledest istutati kolm alleed. 1856.a. võtsid vabriku hooned, elamud ja õued sellest enda alla 9,4, tänavad ja teed 3,1, vabriku kanal 2,7, kraavid 0,16, puuladu, karjamaa ja aiamaad üheskoos 21,9 ning park 3 hektarit. Lihttööliste linnak rajati vabrikust kirdesse, kuhu ehitati kokku seitse suurt kasarmut, igaüks kuni 70 perekonnale. Meistrite elamud ehitati kolme ritta lõuna-edelapoole vabrikut, Pärnu maantee ja Wöhrmanni allee äärde.

1834. aastal algas välismaa oskustööliste vool Pärnumaale. Suur osa kaadrist toodi vabrikule järele Poolast - Sieradzist ja teistest tööstuslinnadest, kus vabrikud olid suletud. Sinti saabus üle 70 väljaõppinud meistri, selle, mehhaanikuid, samuti õpetaja ja aednik. Tulnukaid oli ka kõigist Eesti- ja Liivimaa linnadest, Riiast, Miitavist, Wolmarist. Vladimiri ja Moskva kubermangu mõisatest palgati pärisoriseid talupoegi kangruks tervete artellide kaupa. 1835.a. algul oli ettevõttes 514 töölist, neist perekonnainimesi 125, vallalisi 342, lapsi 47.
1841. aastaks oli töötajate arv kasvanud 1,4-kordseks, kangastelgede arv tõusnud 80-lt 125-le ja aastane kogutoodang 6 korda (25 000 arssinalt 149 000 arssinale) ning selle hind 7korda (300 000-lt 2 100 000 assignaatrublale). 1839.a. sai vabriku toodetele osaks esimene kõrge tunnustus - ülevenemaalise tööstusnäituse I järgu suur kuldmedal. Seoses sellega andis Vene keisririigi rahandusminister 17. märtsil 1840 Sindi vabrikule õiguse kasutada plakatitel ning toodete etikettidel omaaegset "kvaliteedimärki" – kahepealise keisrikotka kujutist. 1842. a. valmistati vabrikus 14 erinevat kalevisorti.[2]
Vabrik koosnes viiekorruselisest peahoonest kahe kolmekorruselise tiibhoonega, ühest värvimis-, kahest kuivatus- ja ühest pesemishoonest, aurumasinate ruumist, sepikojast ja puutöökojast. Vabriku juurde kuulus kivist elumaja vabrikuvalitsuse tarvis ning veel 54 puust hoonet töölistele, keda vabrikus oli 1000, neist 760 olid venelased, ülejäänud valdavalt eestlased.
1843-1848. a. arenes vabriku tootlikkus tõusujoones, sisseseadet täiustati pidevalt. Oluliseks uuenduseks olid uute mehhaaniliste ketrusmasinate kasutuselevõtmine. Vabriku "masinapark" koosnes 16 täiskomplektist ketrusseadmetest, 150 kangasteljest, 17 vanutus-, 10 pesemis-, 36 karvastus-, ja 40 pügamismasinast. Nende töölepanemiseks kasutati kaht vesiratast (150 hj) ja vajadusel ka kaht 100-hobujõulise koguvõimsusega aurumasinat. Värvimistsehhi ja teiste hoonete kütmiseks oli hangitud kaks aurukatelt. Vabrikule sai osaks ka rahvusvaheline tunnustus - medalid 1862.a. Londoni ja 1867. a. Pariisi näituselt.
Vabriku asutanud kaupmees Wöhrmanni poeg **Cristian Heinrich Wöhrmann (1814-1874)**, kes 1837. aastal oli astunud Venemaa riigiteenistusse, tõusis siin

[2] Sindi ajalugu,

aadliseisusse ning võis end juba lugeda mõisa ja vabriku pärusrentnikuks. Tema ajal tabasid vabrikut siiski esimesed tagasilöögid. 1850. a .toimus oluline tootmise langus, tööliste arvu vähendati 300 võrra. Pärimuse järgi olevat selles olnud süüdi vabrikandi laia joonega elustiil ja joomahimu. 1851. aastal vabastati Wöhrmann ta enese palvel koos perekonnaga vene kodakondsusest. Varsti pärast seda müüs ta vabriku rendiõiguse maha.

11. mail 1877.a. läheb Sindi Kalevivabrik aktsiaseltsi **„Sindi kalevivabriku Ühisus, endine Wöhrmann ja Poeg“** valdusse.[3]
1879. aastal omandas vabriku Moskva suurkaupmees W. Aue.
1882. aasta augustis toimunud järjekordse müügitehingu ajal kirjeldati müügiobjekti järgnevalt: Liivimaa kubermangus, Pärnu kreisis, Tori kihelkonnas Sindi mõisa juurde kuulunud ja sellest eraldatud 125,486 ruutsülla ja 30 ruutjala /ehk 153 Lofstellen ja 8 7/8 Kappen/ suuruse pinnaga rajoon koos Vabriku ja selle juurde kuuluvate hoonete, sisseseade ja Appertinentie´dega. Selle juurde kuuluvad vabrikualal asuvad hooned, 49 suuremast ja väiksemast ametnike- ja töölistemajast koosnev elamukompleks, 9 kasarmut, Gaasivabrik, Hospidal, Saun (Badestube), erinevad laod ja aidad, aurujahuveski (Dampfmahlmühle), Metallikeevituskoda (Eisengiesserei) ja Masinatöökoda, erinevad käsitööliste töökojad ja Seebivalmstuskoda (Seifensiederei), samuti Tamm ja Kanaliala koos vesirataste ja seal asuvate aurumasinatega. Lepingu juurde kuulus kreisimaamõõtja Wilhelm Petersi valmistatud ja Liivimaa õuekohtu 17. oktoobrist 1878, nr 5893 kinnitatud plaan.
Aastal 1900 omandas Sindi Kalevimanufaktuuri Ühisus W. R. Stael von Holsteinilt veel Vabrikutrahteri krundi, suurusega 3 Lft 14 7/8 Kap, mis varem oli kuulunud Ivan von Wöhrmannile kuid vahepeal edasi renditud.[4] Vabrikut esindas selle lepingu sõlmimisel juba eestlasest vabrikudirektor Georg Jakobi p Nuut (Nuth) Moskva I Gildi kaupmehe Heinrich Fjodori pg Bergmanni ja aadlik Fr Adolfi pg Althauseni volikirja alusel.[5]
Vabriku direktoriks oli kuni 1905. aastani Georg Nuut (rahva suus Tori Jüri), edasi …

Vabariigi valitsuse otsustega 6. märtsist 1931. a. ja 20. novembrist 1936. a. anti Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 2 põhjal 4,064 ha suurune osa vabriku maadest koos elamutega aleviomavalitsuse valdamisele. 1939. a. mais saavutas otsuse protsessinud Kalevivabrikute Ühisus vabrikule kuulunud ja vabrikutammi hooldamiseks vajaliku ala (sh osa jõest) väljaarvamise linnale antavate maade hulgast. Administratiivselt jäid hooned vabriku omandiks kuni 1940. aastani.

[3] EAA 2460-1-11, L.9 jj.
[4] Samas, l. 6.
[5] Samas. l. 8

Sindi tekstiilivabrikute ühisuse kinnisvarade raamatus 1926-1940 (EAA 2460-1-372) on loetletud kokku 195 hoonet, neist 117 puitehitist ja 67 kiviehitist ja 11 segaehitist. Puitehituste loendis nr 120 kuni 167 on vabrikutööliste ja ametnike elamud. Kahjuks ei ole säilinud hoonete plaani, mis võimaldaks hoonete asukohti täpsustada kuid toome ära siiski hoonete loetelu:
116 – aednikumaja, ühekorruseline, sindelkatusega, 9x5x1,5 ruutsülda
117 – teenijatemaja, ühekorruseline, sindelkatusega, 13x6x1,5 ruutsülda
119 – haigla, ühekorruseline, sindelkatusega, 16x6x1,6 ruutsülda
120-123 (3 hoonet) - tööliste kasarmud, ühekorruselised mansardkorrusega puithooned, mõõtmetega 16x6x1,6 ruutsülda, katused kaetud raudplekiga. Tegemist oli kõige uuemate, 20. sajandi algul valminud tööliselamutega;
124-126 (3 hoonet) - tööliste elamud mõõtmetega 3x4x1,25 ruutsülda, sindelkatustega;
127-130 (4 hoonet) - puitelamud mõõtmetega 6x4x1,3 ruutsülda, katused kaetud katusekividega. Hoonete nr 126-130 järel leidub märge – 1940.a. lammutatud;
131 - ühekorruseline elamu sindelkatusega mõõtmetega 6x4x1,3 ruutsülda;
132 - ühekorruseline elamu sindelkatusega mõõtmetega 8x4x1,3 ruutsülda;
133 - ühekorruseline elamu kivikatusega mõõtmetega 8x4x1,3 ruutsülda;
134-140 (7 hoonet) olid ühekorruselised puitelamud mõõtmetega 6x4x1,3 ruutsülda, sindelkatustega;
141-155 (15 hoonet) ühekordsed puust elamud mõõtmetega 3x4x1,5 ruutsülda, katused kaetud katusekividega;
156-166 (10 hoonet) ühekorruselised puust elamud mõõtmetega 6x4x1,3 ruutsülda, sindelkatustega;
167 – ühekorruseline mansardkorrusega elamu mõõtmetega 4x5x1,6 ruutsülda, katus kaetud katusekividega;
168 – Jääkelder, sindelkatusega;
169 - Kuur, ühekorruseline, sindelkatusega, 8x2,5x1 ruutsülda;
170 - Kuur, ühekorruseline sindelkatusega, 7x2x1 ruutsülda;
171 - ühekorruseline puukuur sindelkatusega, 3x3x1 ruutsülda;
172 - ühekorruseline puukuur sindelkatusega 8,5x3x1 ruutsülda;
173 - jääkelder, sindelkatusega 4x4x1,1 ruutsülda;
174-196 - kuurid /…/

EAA 2460-1-15 on säilinud Sindi linna majavalitsuse arvestuskaardid 1940. aastatest.
Wöörmanni 12 (maatüki pindala 118,68m2, hoone väärtus 3 937.50 rbl) elasid:

1) Jurkanov, Rufina Andrei t., snd. 1881 koos tütar Sinaidaga;
2) Pahval, Sinaida, snd 1910, juuksur, kelle mees oli Punaarmees;
3) Jgnatjev Ilja Ignatjevi p., snd. 1879, naise Jevgenia ülalpeetav, kelle 2 poega teenisid Punaarmees;

Wöörmanni 14 (118, 68m2, ehituse hinne rbl 3937.50) – ei ole andmeid

Wöörmanni 18 (145,20m2, ehituse hinne rbl 10 106.25) – ei ole andmeid
Veel on arvele võetud hooned Pärnu mnt 24, 26, 30, 32, 34 (kruntide suurus 67, 50m2, väärtus hinnatud 840 rublale) ja tänava vastasküljel asuvad Pärnu mnt 25 (hoone väärtus 24 900 rbl, krunt 364,50 m2); Pärnu mnt 39 (väärtus 5 250 rbl, krunt 117,45 m2); Pärnu mnt 45 (väärtus 5 250 rbl, krunt 117, 45 m2); Pärnu mnt 51 (väärtus 5 250, krunt 111, 76 m2).
1950. aastate lõpus tehtud fotodel on osa paarisnumbreid kandnud „neegriküla“ hooneid veel alles kuid 1965. aasaks on viimane kunagise Sindi ilmet kujundanud majadest lammutatud ja hoonete asemele rajatud haljasala.

Paremini on läinud Wöhrmanni puiestee majadel, millest neli – **Wöhrmanni pst 8, 10, 12, 14** on säilitanud algupärase ilme. Ülejäänud hooned – Wöhrmanni pst. 2, 4, 6 ja 18 on säilinud ümberehitatuna. Vaid üks elamu sellest hoonefrondist – nr 16 – on hävinud. Need hooned pärinevad tõenäoliselt 1830.-1840. aastatest ja on ehitatud vabriku meistrite elamuteks. Kultuurimälestiste riikliku registri andmetel on hooned ehitatud aastatel 1835-1847, projekti autoriks arhitekt Ebenwein (Erbenwein). Arhitekti nimi viitab Volõõnia-saksa päritolule.

II MÄLESTISTE INVENTEERIMINE

2.1. Hoonete kirjeldus ja tehnilise seisukorra hinnang.

Kõik elamud on algselt olnud ühekorruselised, täiskelpkatusega, nelja aknaga esi- ja nelja aknaga hoovifassaadil. Fassaadid on kaetud nn. poola tüüpi püstlaudvooriga. Pealmiste voodrilaudade servad on profileeritud. Soklid on maakivist, sokli ülaservas on tellisvöö. Soklid on olnud kaetud massiivse, ca 20cm laiuse veelauaga. Hilisemate remontide käigus on sokleid kohati tõstetud ja need on saanud betoonkatte.
Säilinud fotomaterjali alusel võib väita, et algselt olid hoonetel kivikatused. 20. sajandi alguse fotodel kannab enamik hooneid veel kivikatust. Sindelkatused paigaldati tõenäoliselt 19. sajandi lõpus ja 1910.-1920. aastatel, 1950.-1960. aastatel vahetati need omakorda eterniit- ja pemiitkatuste vastu.
Algsed aknad on olnud 6 ruuduga ja varustatud nurgaraudadega sepishingedega ning sepishaakidega. Aknalengid koos sepisdetailide fragmentidega on enamasti alles, kuid valdavalt on nendesse 1920-1960. aastatel paigaldatud uued aknaraamid. Algseid aknaraame on säilinud Wöhrmanni 14 hoonel (foto 34).
Sissepääsud asuvad mõlema hoonekülje keskteljel. Hoonete hooviküljel on tõenäoliselt juba algselt paiknenud eeskojad, mida 19. sajandil on ümber ehitatud ja juurdeehitustega täiendatud.

Algsed välisuksed on tõenäoliselt olnud lihtsad põõnaga lauduksed, nagu näha 20. sajandi alguse fotodelt (foto 18, 21). Enamik uksi on asendatud hilisematega, Tüüpseim on praegu 20. sajandi algusest pärinev nelja tahvli ja ülavalgmikuga välisuks, milline on säilinud Wöhrmanni 8 hoonel (foto 60). Hooviküljel on levinud samast perioodist pärinevad 6-tahvliga uksed (foto 45).

Hoonete plaanilahendus koosneb kõigil juhtudel ühest või kahest keskteljel asuvast eeskojast ja neljast pearuumist, mis omakorda on kergvaheseintega jaotatud väiksemateks osadeks – enamasti köögiks ja toaks. Kergvaheseinte asukohti on aegade jooksul muudetud ja need on sageli juhusliku iseloomuga.

Hooned nr 2, 4, 6 ja 18 on 20. sajandi esimestel kümnenditel ümber ehitatud, lisatud on ärklikorrus ja täiskelpkatus asendatud viilkatusega. Fassaadilahenduses on säilinud vana avade rütm keskse sissepääsuga. Üldjoontes on säilinud on ka esimese korruse plaanilahendus.

Säilinud on hoonete juurde kuuluv 19. sajandi keskpaigast pärinev krundistruktuur koos viljapuuaedade ning abihoonete ja rajatistega, mis annab piirkonnale iseloomuliku miljööväärtuse.

Hoonete põhikonstruktsioonid on valdavalt veel rahuldavas seisundis, kuid enamik välistarindeid on kahjustatud ja vajab remonti. Eterniidist katusekatted on amortiseerunud ja vajavad lähiaastatel väljavahetamist. Kohati puuduvad sadevete äravoolurennid ja sokli veelauad, mis põhjustab hoonete konstruktsioonide kahjustumist. Siseruumides on puitpõrandad ja seinaosad kohati kahjustatud, neid on parandatud juhuslike materjalidega. Küttekehade seisund hoonetes on kohati avariiline!

2.2. Hoonete ja hooneosade väärtushinnangud

Sindi kalevivabriku elamute ajaloolise kompleksi väärtus seisneb hoonete linnaehituslikus kompleksiväärtuses ning kompleksi kuuluvate hoonete ajaloo-, arhitektuuri- ja miljööväärtuses. Kui üks hoonetest hävib või kaotab algupärase ilme või talle iseloomuliku keskkonna, siis väheneb ka ülejäänud hoonete väärtus. Seetõttu on oluline kõigi hoonete säilitamine.
Tegemist on Sindi linna ehituspärandi vanima kihistusega. Hooned pärinevad vabriku rajamisajast – 1830.-1840. aastatest. Sellest ajast pärineval algupärasel kujul on praeguseks säilinud neli hoonet – Wöhrmanni pst 8, 10, 12, 14. Lisaks on algse hoonemahu säilitanud veel sama hoonetüüpi esindav praegune muuseumihoone Pärnu mnt 12, kuid 1980. aastatel toimunud restaureerimistööde käigus on see hoone kaotanud mõndagi oma autentsusest. Originaaldetaile ja algupäraseid interjöörielemente ei ole säilinud. Säilinud on veel üks Wöhrmanni 8-14 hoonetega sama hoonetüüpi esindav elamu Kooli 8,

kuid kõnealustest hoonetest eraldiseisvana ja ümbritsetuna hilisematest hoonetest ei tule see hoone ajaloolise linnamiljöö kujundajana arvesse. Algupärasel kujul on säilinud veel Pärnu maantee vastasküljel asuvad elamutega üheaegselt rajatud hooned Pärnu mnt. 49 ja 51. Viimane on eriti unikaalne, sest esindab ainsana teist vabriku rajamisajast pärinevat, klassitsistliku fassaadilahendusega esinduslikumat hoonetüüpi. Teine hoone, Pärnu mnt 53 asendati 1980. aastatel mahulise koopiaga. Seega on vabriku rajamisaegsest, omal ajal ca 50 elamust koosnenud elamukompleksist algupärasel kujul säilinud vaid 8 hoonet (!). See teeb need hooned nii Sindi linna kui ka eesti arhitektuuripärandi kontekstis unikaalseks, sest teadaolevalt **eesti mandriosas ühtegi teist nii vana ja niivõrd terviklikult kujundatud tööliselamute kompleksi säilinud ei ole**.
Kõige väärtuslikumad kõnealustest hoonetest on elamud Wöhrmanni pst. 8, 10, 12 ja 14, mis on säilitanud nii algupärase välisilme kui ka hooneid ümbritseva algupärase planeeringuga hooviruumi ja enamiku algseid eksterjööri- ja interjööriosi. Ülejäänud hooned Wöhrmanni 2, 4, 6 ja 18 omavad kompleksi kontekstis miljööväärtust. Algsetest hoonetest on säilinud esimese korruse seina ja vahelaekonstruktsioonid, enamikul juhtudel ka vaheseinte asukohad ja algne plaanistruktuur. Oluline on nende hoonete säilitamine olemasolevas mahus, et oleks äratuntav nende seos ülejäänud hoonetekompleksiga. Väga väärtuslikuks tuleb pidada hooneid ümbritsevate aedade ja hoovide planeeringut koos 19. sajandi algusest pärineva teedevõrgu, Wöhrmanni puiestee, purrete, piirdeaedade, puidust abihoonete, välikäimla ja kuuridega. See traditsiooniline keskkond koos elanike harjumuspärase eluviisi ja tavadega (aiapidamine, ühised jalgteed jm.) moodustab ajalooliste hoonete visuaalse tausta ja mängib kaasa hoonetekompleksi visuaalse omapära kujundajana. Seetõttu on eritingimustes pööratud tähelepanu selle erinevate elementide säilitamisele.

2.3. Hinnang kavandatavale funktsioonile ja tegevustele

Sindi linn ei kavanda hoonete funktsioonis muudatusi. Säilib hoonete algne funktsioon, neid kasutatakse ka edaspidi elamutena ja kruntide sihtfunktsiooniks jääb elamumaa. Rajatud on uus veetrass ja kavas on hoonete ühendamine linna kanalisatsiooni- ja veevärgiga.
Praegused ühetoalised korterid on siiski liiga väikesed ja edaspidi võiksid hooned leida kasutust ühe- või kahepereelamutena. Mõeldav on katusealuse pinna kasutuselevõtt korteri osana. Sealjuures tuleb säilitada hoonete algupärane välisilme ja plaanilahendus ning kõik väärtuslikud interjööriosad. Juurde- ja pealeehituste tegemine ning hoonete välisilme või katusekuju muutmine ei ole lubatud. Erandina võib ümberehitatud hoonete puhul kaaluda 20. sajandi ümberehituste eelse välisilme taastamist.
Säilitada tuleb ka hoonete ümbrise ajalooline planeering koos ajalooliste

kruntide ja nende haljastuse, vanade kaevude, piirdeaedade ja jalgteedega. Koostamist vajab kruntide detailplaneering. Kompleksi terviklikkuse taastamiseks oleks soovitav rajada hävinud hoone nr 16 kohale uus, ajalooliste naaberhoonete gabariite, katusekuju ja fassaadilahendust järgiv elamu.

III ERITINGIMUSED

1. ERITINGIMUSED HOONETE HOOLDUSREMONDIKS JA RESTAUREERIMISEKS

Hoonete säilimise tagamiseks on regulaarselt vaja teostada hoonete hooldustöid. Omanik peab tagama, et mälestise seisund ei halveneks ja mälestise või selle osade halva seisundi tõttu ei sattuks ohtu mälestis ega elanike elu või vara. Eritingimuste koostamise ajal ilmnes, et mälestistel ei ole nõuetekohaseid hooldustöid aastaid teostatud, mistõttu mälestiste osade (sh. ahjude!) seisundit tuli kohati hinnata halvaks või avariiliseks.

1.1. Korrastada hoonete küttekehad ja kütte- ning elektrisüsteem;
1.2. Korrastada ja hoida töökorras sadevete äravoolusüsteemid, puuduvad ja amortiseerunud sadeveerennid ja sadeveetorud asendada olemasolevate eeskujul.
1.3. Hoida hoonete katused korras ja vettpidavana. Katuste seisundit tuleb kontrollida regulaarselt, vajadusel sulgeda läbijooksud.

<u>MÄRKUS</u>: Eelkirjeldatud tööd kuuluvad mälestise omaniku poolt tehtavate hooldustööde hulka ja neid võib teha ilma ehitusprojektita, kooskõlastatult maakonnainspektoriga.

2. ERITINGIMUSED KATUSTE JA FASSAADIDE REMONDIKS JA RESTAUREERIMISEKS

2.1. Säilitada elamute Wöhrmanni pst 8, 10, 12 ja 14 algupärane välisilme ja plaanilahendus ning kõik säilinud kultuuriväärtusega hooneosad ja fassaadidetailid;
2.2. Asendada elamute 8, 10, 12, 14 olemasolevad eterniitkatused algupärase kujuga keraamilisest S-profiiliga katusekivist katustega;
2.3. Säilitada olemasolevad telliskorstnad ja taastada algupärase kujuga korstnapitsid fotodel nähtavate eeskujul. Korstnatele tuleb paigaldada katteplekid.
2.4. Sadevete äravoolusüsteemid teha olemasolevate eeskujul,

räästarennidega sepiskonsoolidel. Sadeveetorude ristlõige olemasoleva eeskujul kuid mitte väiksem kui 15cm.

2.5. Säilitada ja restaureerida algupärase kujuga fassaadilaudis.

2.6. Paigaldada puuduvad sokli veelauad säilinud algupärase veelaua eeskujul. Veelaudu ei kaeta plekiga!

2.7. Säilitada ja restaureerida algupärased aknalengid ning taastada algupärase kujuga aknaraamid koos sepishingede ja sepishaakidega hoonel nr 14 leiduvate originaalosade eeskujul;

2.8. Säilitada vanemat tüüpi välisuks hoonel Wöhrmanni 8 ja hoovipoolsete tuulekodade uksed hoonetel 8, 10, 12, 14. Puuduvad uksed teha fotodel nähtavate algupäraste lauduste või hoonel nr 8 säilinud tahvelukse eeskujul.

2.9. Fassaadide puitpindade viimistlemisel võib kasutada muldvärvi, puitdetailide ja akende viimistlemisel naturaalset linaõlivärvi. Sokli krohviparandused tuleb teostada olemasolevaga sarnase faktuuri ja koostisega lubikrohviga.

2.10. Ümberehitatud elamute Wöhrmanni 2, 4, 6 ja 18 puhul säilitada hoonete 1900.-1930. aastatest pärinev välisilme. Katusekattena võib kasutada traditsioonilist katuseplekki. Uued avatäited teha puidust olemasolevate eeskujul;

2.11. Säilitada ja korrastada Wöhrmanni 2 hoone 1900.-1930. aastatest pärinev välisilme ja fassaadidetailid.

2.12. Taastada Wöhrmanni 18 elamu välisilme 1950. aastate inventeerimisplaani alusel. Hoonele paigaldatud sobimatud aknad tuleb asendada ajaloolise kuju- ja raamijaotusega puitakende vastu.

3. ERITINGIMUSED HOONETE SISEREMONTTÖÖDEKS

3.1. Säilitada hoonete algupärane plaanilahendus ja ruumistruktuur. Hiljem sisseehitatud vaheseinu võib vajadusel teisaldada ja varasemaid avasid taastada.

3.2. Säilitada ja vajadusel avada ning restaureerida eluruumide ja esikute algupärased „poola laudisega“ puitaed. Hiljem paigaldatud kattekonstruktsioonid võib lagedelt eemaldada.

3.3. Säilitada seinte algupärane krohvviimistlus. Krohviparanduste tegemisel kasutada lubikrohvi. Hilisemad kipsplaadist jm seinakatted võib eemaldada;

3.4. Säilitada ja vajadusel taastada pööninguluugid eeskojast pööningule;

3.5. Säilitada algupärased laudpõrandad ning uste ja põrandate piirdeliistud. Põrandate remontimisel kasutada algupärastega sarnaseid vähemalt 15cm laiuseid põrandalaudu.

4. ERITINGIMUSED MÄLESTISTE KAITSEVÖÖNDI PLANEERIMISEKS JA HEAKORRASTAMISEKS

4.1. Säilitada Wöhrmanni allee, mälestiste ümbruse ja hooviala planeering kõigis selle elementides koos säilinud haljastuse, viljapuude, ajalooliste abihoonete ja rajatistega;
4.2. Säilitada ja hoida korras kuivenduskraavid ja pääsud koos purretega Wöhrmanni puiesteelt Wöhrmanni tänava äärsete hooneteni;
4.3. Säilitada avalikult kasutatavad jalgteed hoonete 4 ja 6 ning 8 ja 10 vahelt;
4.4. Säilitada ja hoida korras olemasolevad salvkaevud koos ajalooliste kaevupumpadega (foto 63, 64)
4.5. Korrastada kruntide piirded. Uued piirded valmistada olemasolevate (foto 61, 62, 74) eeskujul;
4.6. Parkimine lahendada kruntide hooviküljel, tänava ääres. Lubamatu on parkimisalade rajamine hoovidele haljastuse arvelt;
4.7. Kommunikatsioonide trasside jms. rajamisel mitte kahjustada olemasolevat haljastust;
4.8. Teede ehituse ja pinnasetööde korral tuleb tagada maapinna kõrgused ja kalded mis juhivad sadeveed hoonetest eemale.
4.9. Elektri liitumiskilbid jm vajalikud rajatised paigaldada kruntidele nii, et need ei häiriks ajalooliselt kujunenud tervikmiljööd mälestiste vaadeldavust.
4.10. Hoovialade haljastamisel ja kujundamisel kasutada olemasolevat ja olemasolevaga samatüübilist haljastust ja taimmaterjali (Eesti aedades viljapuud, marjapõõsad, traditsioonilised lillesordid, lillepeenrad);
4.11. Säilitada ja korrastada ajaloolised abihooned, sealhulgas eelmise sajandi algusest pärinev välikäimla (foto 64-65). Abihoonete asendamise korral teha need puidust olemasolevate abihoonete eeskujul, samades gabariitides ning samadesse kohtadesse kus need ajalooliselt varem on asunud (vt Lisa 1, ill. 3-6).
4.12. Hävinud hoone Wöhrmanni 16 kohale planeerida uus, ajalooliste naaberhoonete gabariite, katusekuju ja fassaadilahendust järgiv elamu. Fassaadikujunduses lähtuda algupärase kujuga naaberhoonete (Wöhrmanni 8-14) kujundusest.
4.13. Eemaldada Tööstuse tänava äärest (või vajadusel asendada maa-aluse trassiga) linnamiljööd risustav betoonkandjatele riputatud soojatrass (foto 76);

5. TÄIENDAVATE UURINGUTE VAJADUS

Hoonete restaureerimiseks vajalike lähteandmete saamiseks on enne iga konkreetse restaureerimisprojekti koostamist vaja läbi viia järgmised uuringud:

1) Interjöörielementide uuringud ja täiendav inventeerimine;
2) Hoone katuse- ja vahelaekonstruktsioonide inseneriuuringud;
3) Seenkahjustuste uuringud kogu hoones koheselt pärast konstruktsioonide avamist;
4) Viimistluskihtide uuringud algse viimistluse ja detailide olemasolu väljaselgitamiseks kultuuriväärtusega puitdetailidel ja eluruumides.

MÄRKUS: Ehitus, remont- või restaureerimistööde teostamisel mälestistel ja mälestiste kaitsevööndis tuleb järgida Muinsuskaitseseaduse § 24 ja 25 ning § 34-40 sätestatud nõudeid.
Ehitus- ja remonttöid (v.a. maakonnainspektoriga kooskõlastatud hooldustöid) võib teostada üksnes kooskõlastatud projekti ja Muinsuskaitseameti kirjaliku loa alusel.

1. Sindi Kalevivabriku asutaja Johann Christoph Wöhrmann (1784-1843). EKM B-37:3508.

2. Vaade Sindi kalevivabriku hoonetele härrastemaja rõdult (H. Petersen, 1833, Pärnu Muuseum)

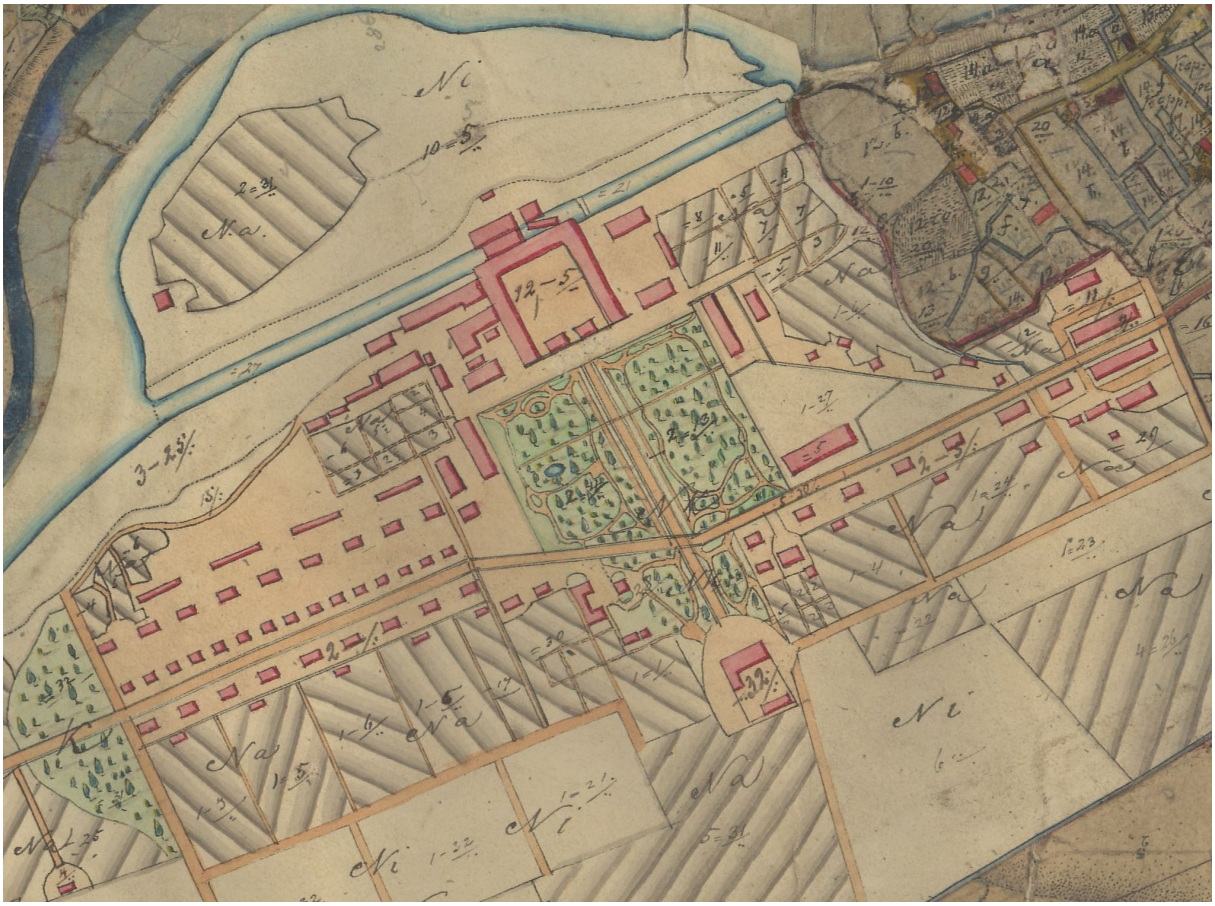

3. Sindi vabrikuhoonete asendiplaan 19. sajandi keskpaiku. Väljavõte kreisimaamõõtja K.Hinzi koostatud Sindi mõisa plaanist, 1832-?). EAA 2072-3-32a.

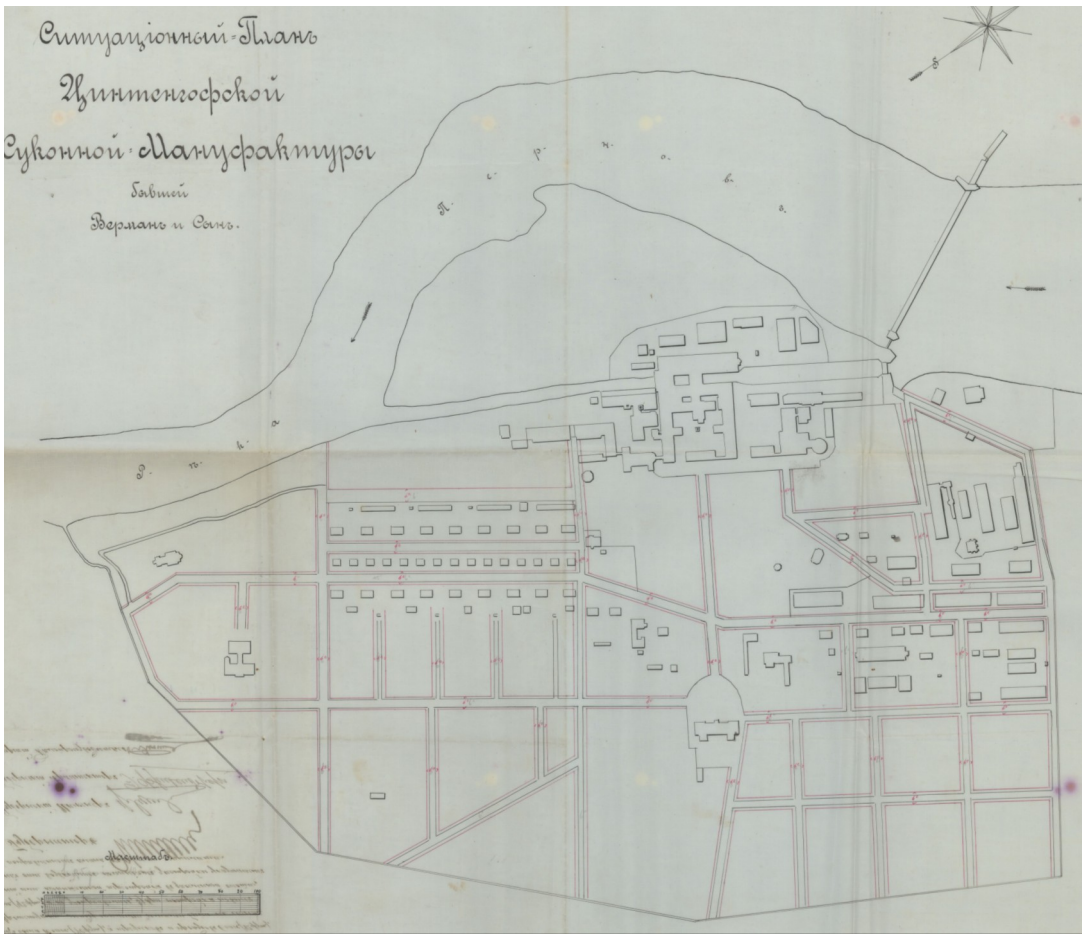

4. Sindi kalevivabriku hoonete asendiplaan 1903.a. EAA 298-2-30

5. Sindi kalevivabriku hoonete plaan 1938. aastast. EAA 2460-1-17.

6. Aerofoto Sindi alevist 1929. aastast. Esiplaanil vasakul vabrikutööliste elamud Pärnu mnt ja Wöhrmanni puiestee ääres. EKM Alb 32:39.

7. Vabrikutööliste elamud Postitee (Pärnu mnt) ääres. 20. s. alguse postkaart . EKM B-372766.

8

9

10

8.-10. Sindi vabrikuhoonete vaateid: 8) Vabriku peahoone ja kontorihoone (esiplaanil). 20.s. alguse postkaart. ERM 1376:79; 9) Vaade kanalile. 20.s. alguse postkaart. EKM A-37:1591; 10) Kasarmu nr 8 (Pärnu mnt 57). ERM 1382:156.

11

12

13

11-13. Sindi tööstusasula vaateid: 11) Ametnike seltsi “Harmonie” maja Pärnu mnt 53 20. sajandi alguse postkaart. EKM A-37:5478; 12) Laat Sindi turuplatsil. 1920. aastad. ERM 1376:175; 1911.a. ehitatud tööliste elamu. Foto K. Rohtmets 1959. ERM 1306:64.

14 15

14.-15. Ühiskondlikud hooned: 14) Vabrikukooli hoone, hilisem algkoolihoone Kooli 9, ehitatud 1901.a. EKM A-37:1592; 15) Sindi õigeusu kirik (ehitatud 1899). EKM B-37:2765.

16

17 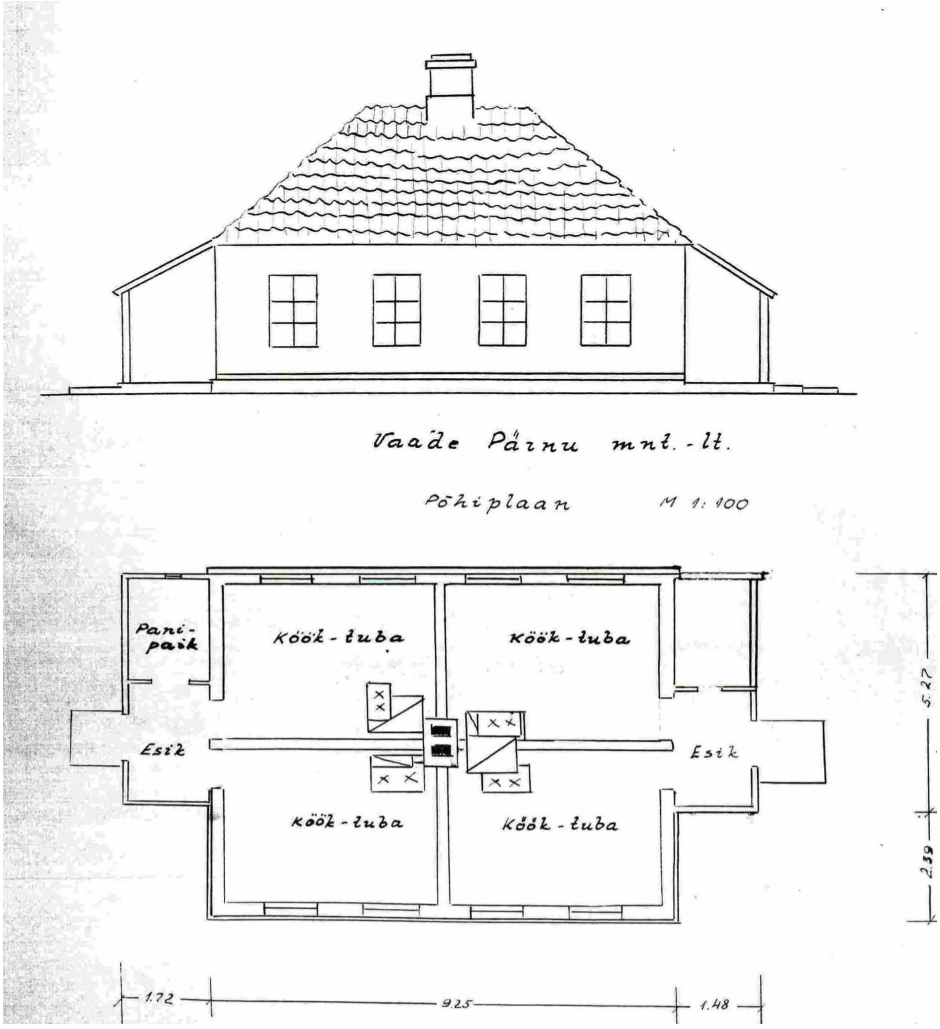

16) Vaade vanemat tüüpi tööliselamule hooviküljelt. Foto K. Rohtmets, 1959. ERM 1306:66; 17) Vanemat tüüpi tööliselamu fassaad ja põhiplaan. ERM KV-123:311.

18

19

20

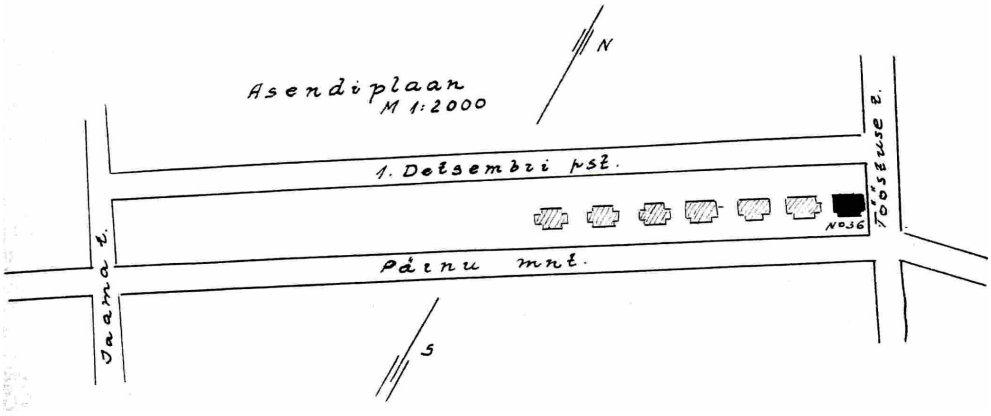

18-20. Vanemat tüüpi tööliselamud (nn. “neegriküla”): 18) Elamud Pärnu mnt 24-36. Foto K.Rohtmets, 1959. ERM 1306:61; 19) Vaade elamutele 20.s. alguses. Sindi muuseum. 20) Hoonete asendiplaan 1964.aastast. ERM KV-123:309.

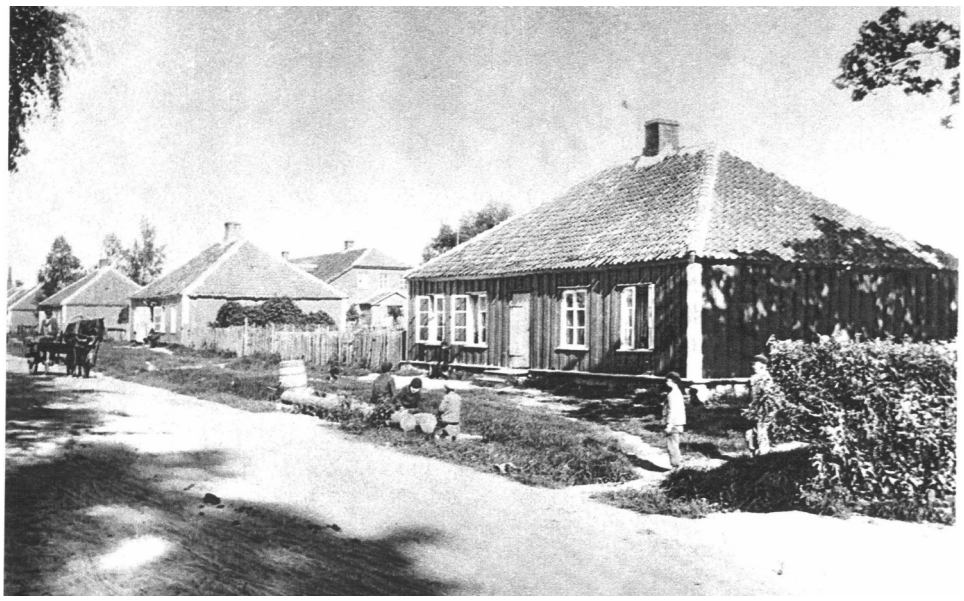

21

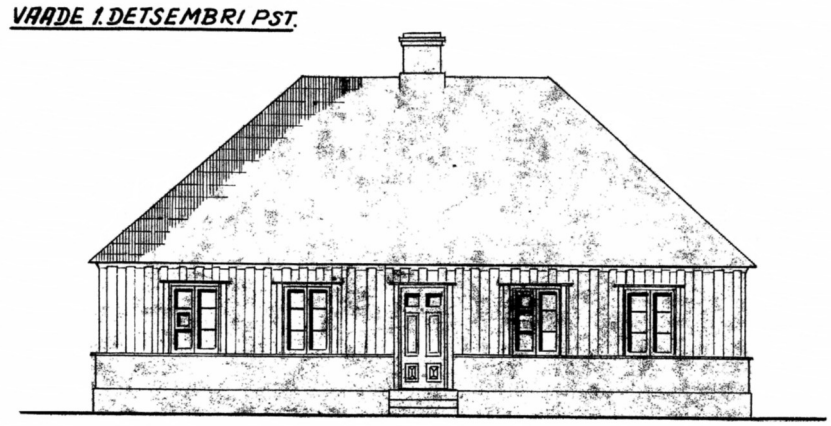

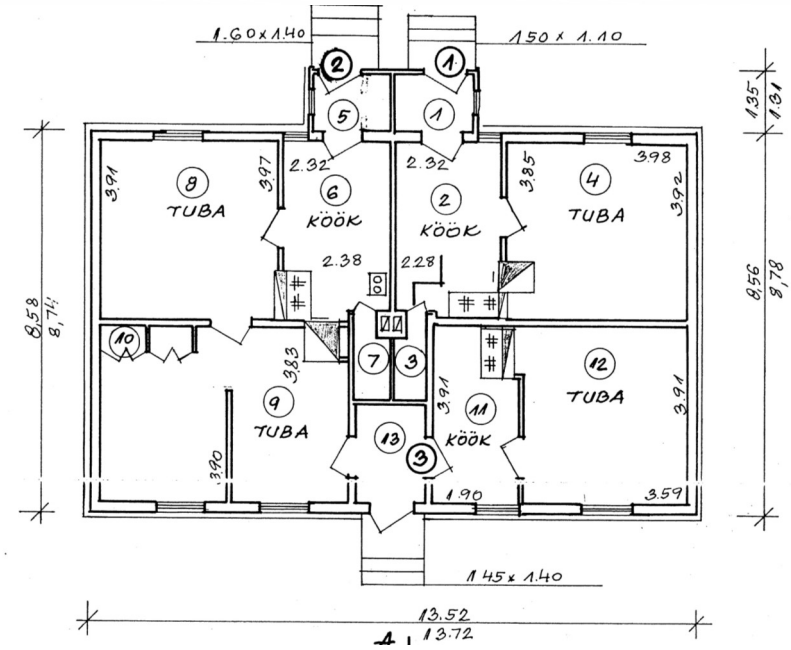

22

21) Meistrite elamud Pärnu mnt ääres. Foto 1950. aastatest. Sindi muuseum;
22) Sama tüüpi elamu Wöhrmanni 12 fassaad ja põhiplaan 1960. aastatest. Sindi linnavalitsus (koopia Pärnumaa Hooneregistri inventeerimistoimikust).

23

24

23) Wöhrmanni puiestee. 20. sajandi alguse postkaart. Sindi muuseum;
24) Vaade 1950. aastatel endiste tööliselamute kohale kujundatud haljasala-le. Taamal näha viimane vanemat tüüpi elamu. Foto: K. Rohtmets, 1959. ERM 1306:60.

25

26

25) Wöhrmanni puiestee. Foto K. Rohtmets, 1959. Puiesteel on kivisillutis. ERM 1306:62; 26) Wöhrmanni puiestee. Foto: M. Siilivask 10.10.2008.

27

28

27) Elamu Wöhrmanni pst 14 esikülg Puiestee poolt. 10.10.2008

28) Elamu Wöhrmanni pst 14 vaade esi– ja külgfassaadile. 10.10.2008

29

30

29) Wöhrmanni pst 14. Aknad A1 ja A2 esifassaadil.

30) Wöhrmanni pst 14. Aiavaade. Fotod: M. Siilivask, 10.10.2008

31

32

31) Wöhrmanni pst 14 hoovikülg

32) Wöhrmanni pst 14 osa esifassaadist.

33-36. Wöhrmanni pst 14 detaile: 33) Fassaadi voodrilaudis; 34) Algupärane sepis-hingedega aken A2 esifassaadil; 35) Akna A2 sepistatud kinnitushaak; 36) Akna A1 leng koos vana aknahinge alaosaga ja 1930. aastatest pärinev aknahing.

37-39. Wöhrmanni pst 14 interjööriosi: 37) Ruumi 10 laelaudis; 38) algse viimistluse fragment eeskoja seinalt; 39) Eeskoja lagi laelaudise ja pööninguluugiga, tagaseinas sepishingedega siseaknad. Foto: M. Siilivask, 28.10.2008

40. Elamu Wöhrmanni pst 14 põhiplaan 1:100: hooneosade skeem

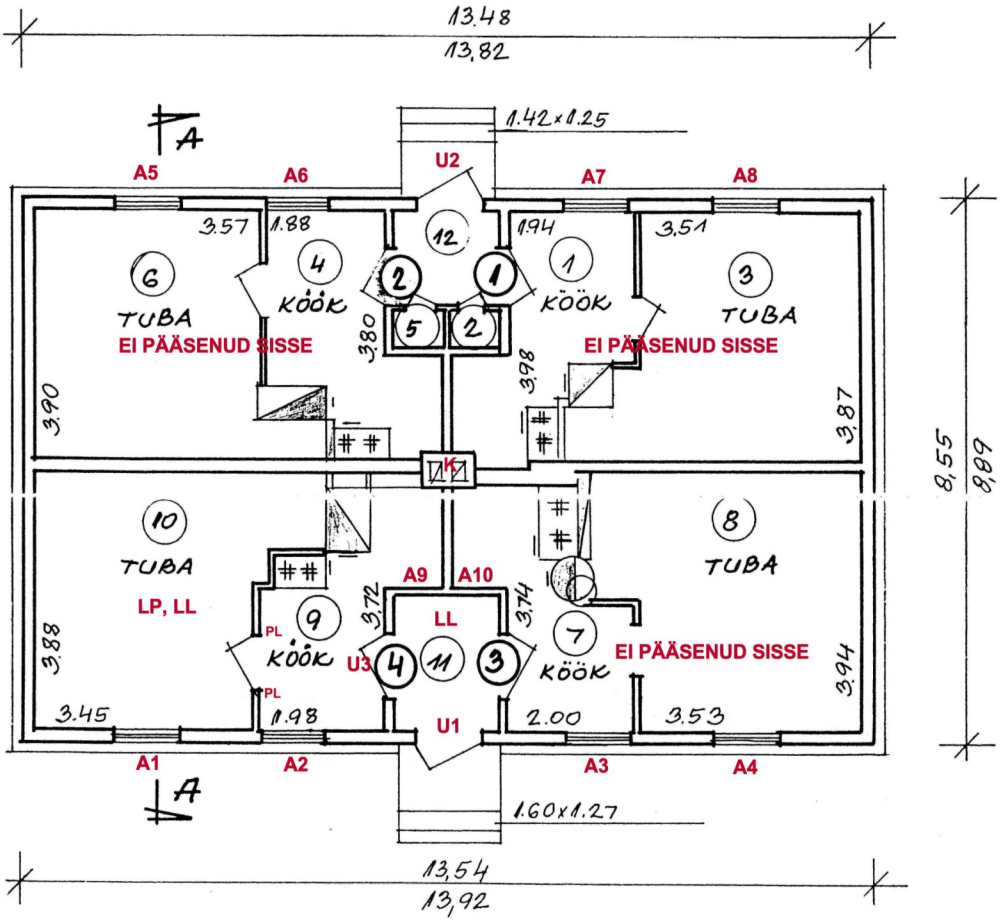

Kultuuriväärtusega hooneosad:

1) Seinte, vahelagede ja katusetoolvärgi algupärased puitkonstruktsioonid;

2) Välisseinte profileeritud laudadest püstlaudvooder (foto 33);

3) Algupärane puitaken A2 ja selle sepisdetailid (foto 34-35);

4) Akende A1-A8 vanad aknalengid koos säilinud sepisdetailidega ja aknalauad;

5) Siseaknad A9 ja A10 eeskoja vaheseinas koos sepisdetailidega;

6)Vahelaelaudis (foto 37, 39);

7) Algupärased laudpõrandad;

8) Puidust tahveluksed ning uste ja akende piirdeliistud;

9) Siseseinte krohvviimistlus (foto 38);

10) Elamu algupärane plaanilahendus, sh. siseseinte, ukseavade, küttekehade jms. asukohad (täpsustatakse uuringute käigus)

41-42) Wöhrmanni pst 12 elamu esikülg ja aiakülg. Foto M. Siilivask, 10.10.2008

43-44. Wöhrmanni pst 12. Vaated esifassaadile. Fotod: M.Siilivask, 10.10.2008

45) Wöhrmanni pst 12 hooviväljaehitus. 46) Wöhrmanni 10/12 hoovivaade puukuuriga. Foto M.Siilivask. 10.10.2008.

47. Elamu Wöhrmanni pst 12 põhiplaan 1:100

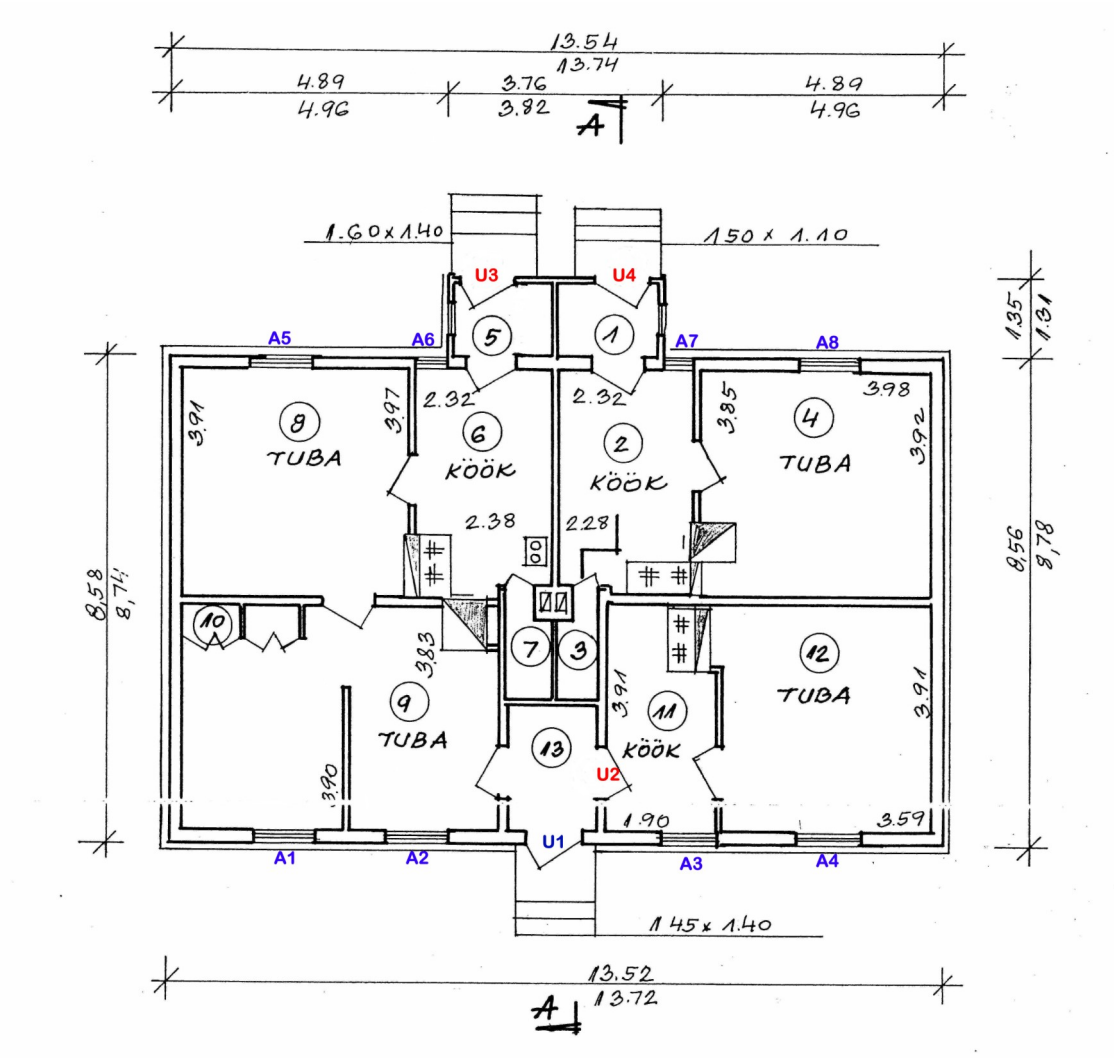

Kultuuriväärtusega hooneosad:

1) Seinte, vahelagede ja katusetoolvärgi algupärased puitkonstruktsioonid;

2) Välisseinte profileeritud laudadest püstlaudvooder (foto 42-44);

3) Akende A1-A8 algupärane kuju (akende asendamise korral teha algupärase kujuga 6-ruuduga aknad Wöhrmanni 14 akna A2 eeskujul);

4) Siseaknad A9 ja A10 eeskoja vaheseinas;

5) Algupärased laudpõrandad

6) Puidust tahveluksed (U2-U4)

7) Siseseinte krohvviimistlus;

8) Elamu algupärane plaanilahendus, sh. siseseinte, ukseavade, küttekehade jms. asukohad.

Märkus:

Kultuuriväärtusega hooneosade loetelu täpsustatakse uuringute käigus

LISA 5: WÖHRMANNI PUIESTEE HOONETE JA RAJATISTE ASENDIPLAAN.
VÄLJAVÕTE MAA-AMETI LINNADE KAARDILT 1:2000

Valla Vaatleja
KEHTNA VALLA AJALEHT AASTAST 1993
NR 8 (267) SEPTEMBER 2020

Lõpuks jälle kooli

"Enamikul meist on kuni viis või kuus inimest, kes meid mäletavad. Õpetajatel on tuhandeid inimesi, kes mäletavad neid kogu ülejäänud elu." *Andy Rooney*

Kehtna vallavanem Indrek Kullam õnnitlemas Daniel Jurek Turganit, kes asus õppima Järvakandi Koolis, kõrval 9. klassi õpilane Maria Sinjajeva. Foto: HEIVI ÄÄRMA

Kehtna Põhikooli 1. klassi õpilane Arabella Klandorf . Foto: IVO KRAUS

Valtu Põhikooli 1. klassi läheb Daniel Samuel. Foto: TIINA KÕRTSINI

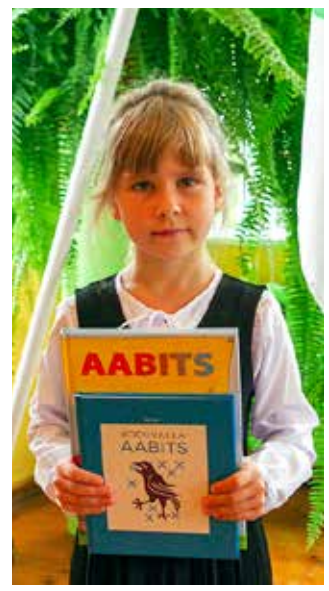

Eidapere Koolis alustas kooliteed üks uus õpilane. 1. klassi läheb Emmili Maajärv. Foto: ESTER RANDMA

See on olnud väga eriline aasta haridusasutustele. Kevadel kogesime tohutut stressi, kuid saime ka häid õppetunde. Kõik me olime sunnitud kiirelt rakendama uusi meetodeid, kasutama uut tehnoloogiat ja juhtima oma tööd tavapärasest erinevalt. Haridusinnovatsioon liikus kiirelt edasi ja nüüd saame kogetu põhjal teha praktilisi muudatusi õppimiskogemuse parendamiseks üldiselt, aga ka selleks, et edaspidi sarnasteks olukordadeks paremini valmis olla.

Sellel sügisel oli ilmselt kõigil suur igatsus tavapärase kooli järele. Nii me ka kõigis Kehtna valla koolides alustanud oleme. Natuke erilisem võib-olla oli kooli algus Järvakandi Koolis, kuna koolimaja oli aastaga läbinud täieliku uuenduskuuri. Kehtna alustas uue direktori käe all. Seega võib ikka ja jälle öelda, et kõik-kõik on uus septembrikuus.

Kokku alustas meie valla koolide I klassides kooliteed 48 õpilast. Suurepärane! Meie valla kõige suuremas põhikoolis Kehtnas alustas I klassis 20 ja kokku on koolis 181 õpilast. Valtu Põhikoolis õpib 152 ja I klassis alustas 21 õpilast. Järvakandis asus kooliteele 6 ja kokku õpib koolis 106 õpilast. Üsna kokku on kuivanud Eidapere koolipere, kus õpib täna 40 õpilast ja I klassis alustas kooliteed vaid 1 õpilane.

Meie valla lasteaedades algas õppeaasta 2020/21 järgmiste numbritega: Kehtna Silleris 127, Valtu Pesapuus 57, Järvakandi Pesamunas 57 ja Eidapere Kukupais 18 mudilast.

Ärgem unustagem, et iga inimene, iga laps on eriline. Igaühes on peidus kümneid andeid, mis tuleb üles leida ja ellu äratada. Pole olemas keskmist inimest, keskmist õpetajat, keskmist õpilast. Neist küll räägitakse, aga keegi pole neid näinud. Igaüks meist on erinev ja eriline. Hoidkem oma sõpru, klassikaaslasi ja õpetajaid. Kõiki, ka neid, kes on teistest erinevad. Teadke, et see on just tugevuse, mitte nõrkuse märk.

Möödunud kevad oli eriline, nõudis meilt suurt pingutust, teistmoodi suhtumist. Ka tänane olukord riigis on eriline. Peame olema paindlikud, valmis ootamatusteks ja uskuma sellesse, mida me teeme. Aga me saame hakkama, sest me oleme tugevad.

Head õpilased, soovin teile töökust ja püsivust. Teadke, et õigete vastuste andmise kõrval tuleb julgeda ka küsida ja kahelda, vajadusel vaielda ja oma arvamusega välja tulla. I klassi õpilastele ja õpetajatele soovin põnevat ja teguderohket koolitee algust, avastamis- ja leidmisrõõmu.

Head uut kooliaastat kõigile!

Katrin Velleste,
abivallavanem

Kehtna Vana Aja Päeval esines päevakohase kõnega Kehtna külavanem Tõnis Blank, kes ühtlasi kuulutas päeva avatuks. Teda assisteeris Kehtna Klubi juhataja Sigrid Kalle-Vainola. Foto: AARE HINDREMÄE

Loe lk 9

Kes on see Kehtna vallas Nadalama külas sündinud mees, kelle auks nimetati Vabadussõjas laiarööpmelise soomusrongi nr 6 suurtükiplatvorm? Jüri Rumm – kas õilis Robin Hood või labane röövel ja aidavaras? Loosse aitab selgust tuua Heik Past. Foto: EFA.3.0.65118-1

Loe lk 7

Juba aastajagu päevi tegutseb Järvakandis Ujula tänaval, endise väliujula territooriumi taga, heaolumaja nimega Villa Katarina. Mis aga peitub selle põneva nime taga? Foto: HEIVI ÄÄRMA

Loe lk 6

Järvakandis avati renoveeritud koolimaja

Renoveeritud koolihoone lindi lõikasid läbi haridus- ja teadusminister Mailis Reps, kooli direktor Aet-Triin Vasnu, Kehtna vallavanem Indrek Kullam ja Ehitus5ECO juhatuse liige Margo Padar. Foto: AARE HINDREMÄE

Loe lk 4

KEHTNA 550
KEHTNA AASTA 2020

Remo Savisaare loodusfotode näitus

Kehtna 550. aastapäeva puhul avati 24. septembril Kehtna vallamajas loodusfotograaf Remo Savisaare isikunäitus. Näitusel on väljas 25 tööd mõõtudes 85 x 60 cm.

Remo Savisaar on sündinud 1978. aastal Tartus. Loodus on teda köitnud juba lapsepõlvest saadik. Loodusfotograafiaga on Remo tegelenud viimased 15 aastat. Tema töid on pärjatud mitmesuguste auhindadega ja need on leidnud ka rahvusvahelist tunnustust. Remo pildipäevik blog.moment.ee tunnistati 2006. aasta loomafotode kategoorias maailma parimaks (Photobloggies 2006 Awards).

2017. aastal saavutas Remo rahvusvahelise Aasta Loodusfotograafi konkursil esikoha maastikufotode kategoorias (Nature Photographer of the Year 2017). 2016. aastal pälvis ta Euroopa aasta loodusfotograafia konkursil kõrge tunnustuse kategoorias „Inimtegevus looduses“, 2013. aastal võitis samal konkursil esikoha kategoorias „Muud loomad“ (GDT European Wildlife Photographer of the Year 2013). 2015. aastal pälvis ta Eestis tiitli Aasta Loodusfotograaf ning Looduse Aasta Foto peapreemia ja rahvusvahelise fotokonkursi Golden Turtle võidu kategoorias „Looduse loov nägemine“. 2012. aastal sai ta kõrge tunnustuse loodusfotograafia maailma prestiižikamal võistlusel, saavutades kategoorias “Mustvalge loodus” teise koha (Wildlife Photographer of the Year 2012). 2011. aastal pälvis ta Eesti Looduse fotovõistluse peapreemia.

Remo Savisaar on korraldanud mitmeid loodusfotode isikunäitusi. Tema näitused on olnud Soomes, Lätis, Venemaal, Saksamaal, Prantsusmaal, Belgias, Itaalias, Hispaanias, Suurbritannias ja Hiinas. Ta on kirjutanud ja fotodega illustreerinud kokku üle saja loodus- ja fototeemalise artikli. Tema fotosid ning fotolugusid on avaldatud erinevates ajakirjades (sh National Geographic). Ta on olnud mitmete fotokonkursside žüriis ning peab regulaarselt loenguid loodusest, loodusfotograafiast ja teeb fotokoolitusi. Lisaks on temalt ilmunud looduskalendreid, kaastööna raamat “Paharet ja Unistaja” (Petrone Print, 2018) ja tema fotod on paljudes Eesti loodust kirjeldavates raamatutes.

Seoses koroonaviirusega saab Remo Savisaare fotode näitust külastada vastavalt olukorrale ja näituse täpsed lahtiolekuajad on näha valla kodulehelt. Koolide ja lasteaedade gruppide külastused palutakse eraldi kokku leppida valla kantseleiga e-aadressil kehtna@kehna.ee. Näitus jääb avatuks kuni 15. oktoobrini 2020.

Varri Väli, arendusjuht

Vallavolikogus

Kehtna Vallavolikogu istung toimus 23.09.2020 Lelle Rahvamajas.

Istungit juhatas volikogu esimees Peeter Kustmann.

Istungil osalesid: Elmo Allika, Katrin Anto, Madis Haasma, Rein Järvik, Kalju Kalda, Enar Karuoja, Mati Kutser, Karin Lega, Allar Läll, Marko Matson, Lauri Mölder, Illar Olesk, Andres Pärn, Raigo Sammal, Anne Ummalas ja Sille Valinu.

Istungist võtsid osa vallavanem Indrek Kullam, abivallavanemad Katrin Velleste ja Jalmar Mandel, arendusjuht Varri Väli, vallasekretär Maire Pettai, finantsjuht Marika Ojaperv, maakorraldusespetsialist Ene Sulg ja ehitusspetsialist Hans-Jürgen Schumann.

1. Eelarvestrateegia aastateks 2021-2024 I lugemine

Marika Ojaperv andis ülevaate selle aasta eelarvesse laekunud tuludest ja tehtud ning eeldatavatest kuludest. Sille Valinu soovis täpsustusi investeeringute lisamise tähtaja kohta ja edaspidi sellesse kavasse ka väiksema asula nagu Lelle vajaduste lisamine. Andres Pärn selgitas, et Lelle asula teede remont on sõltuv Lelle aleviku ÜVK töödest. Täpsustavat infot andis ka Jalmar Mandel. Kui terve asula ei soovi ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arendamise kavaga liituda, siis saab teede remonti planeerida sellest eraldi, muidu tuleb neid töid teha järjekorras.

Volikogu esimees luges eelarvestrateegia aastateks 2021-2024 I lugemise lõppenuks.

2. Vallavara võõrandamine Veere

Ene Sulg selgitas eelnõu sisu. Veere kinnisasi paikneb Lelle aleviku servas pereelamute ala piirkonnas, tegemist on kraavidega ümbritsetud madala loodusliku alaga ning selle arendamine avalikult kasutatava alana tulenevalt asukohast, suurusest ja looduslikest tingimustest poleks mõttekas. Kuna otsustuskorras müügi võimalust pole vaja kasutada, siis vajalike eeltoimingute lõppedes on võimalik müüa see kinnistu enampakkumisel. Volikogu oli vallavara võõrandamisega nõus.

3. Vallavara võõrandamine Põhjahaljasala

Ene Sulg selgitas eelnõu sisu. Kehtna alevikus Staadioni tn 6 korteriühistu esindajad on pöördunud vallavalitsuse poole sooviga laiendada neile kuuluvat maa-ala Põhjahaljasala kinnisasja arvelt ca 916 m², mida hooldab Staadioni tn 6 korteriühistu. Vallavalitsus ja volikogu majandus-, ettevõtlus- ja keskkonnakomisjon on seisukohal, et nimetatud ala ei ole vajalik vallale seaduses toodud ülesannete täitmiseks, selle ala kasutus on seotud vaid konkreetse elamu kasutajaskonnaga, kes tulevad väga hästi toime ala hooldamise ja korrastamisega ning taotletava ala võiks võõrandada Staadioni tn 6 korteriühistule elamumaaks. Volikogu oli vallavara võõrandamisega nõus.

4. Vallavara võõrandamine Sireli tee

Ene Sulg selgitas eelnõu sisu. Staadioni tn 6 korteriühistu esindajad on pöördunud vallavalitsuse poole sooviga laiendada neile kuuluvat maa-ala ca 242 m² Sireli tee kinnisasja arvelt. Kuna Sireli tee äärne parkimisala on vaid Staadioni tn 6 kortermaja elanike tarbeks, siis on vallavalitsus ja volikogu majandus-, ettevõtlus- ja keskkonnakomisjon seisukohal, et nimetatud ala ei ole vajalik vallale seaduses toodud ülesannete täitmiseks, selle ala kasutus on seotud vaid konkreetse kasutajaskonnaga, kes soovib selle korrastada oma vahenditega ning seetõttu võiks selle ala võõrandada korteriühistule. Volikogu oli vallavara võõrandamisega nõus.

5. Vallavara võõrandamine Rahu 4

Jalmar Mandel selgitas eelnõu sisu. Vallale Järvakandis Rahu 4 kuuluva korteri nr 9 endine üürnik on lõpetanud üürilepingu ning naaberkorteri omanik on esitanud avalduse selle korteri ostuks, volikogu majandus-, ettevõtlus- ja keskkonnakomisjon on teinud ettepaneku müüa korter otsustuskorras. Volikogu oli vallavara võõrandamisega nõus.

6. Vara omandamine Kumma-Kuusikujõe

Ene Sulg selgitas eelnõu sisu. Kumma külas Otsa kinnisasja koosseisus olev Kumma-Kuusikujõe tee lõik on üks osa avaliku kasutusega teest, mida omavalitsus hooldab, mis paikneb nimetatud tee keskosas ning mida läbivad nelja majapidamise ja paljude kinnisasjade omanikud. Vallavalitsus ja volikogu majandus-, ettevõtlus- ja keskkonnakomisjon on nõustunud teelõigu omandamisega ning volikogu võttis vastu otsuse tee osa ostmiseks.

7. Vara omandamine

Ene Sulg selgitas eelnõu sisu. Vald Kehtna alevikus asuva Tiigi tn 4a kinnisasja, millel asub ½ ehitismälestisest Kehtna kupjamaja omanikuna ja samas asuva KEHTNA MÕISA OÜ Pargi tn 6 kinnisasja, millel paikneb ½ eespoolnimetatud ehitismälestisest omanikuna on omavahel kokku leppinud ehitise juurde ühise kaasomandis oleva kinnisasja moodustamises, lõppeesmärgiga leida ehitisele uus peremees. Sama maakorraldustoimingu käigus on KEHTNA MÕISA OÜ ja Kehtna valla esindajad kokku leppinud Pargi tn 6 kinnisasja koosseisus oleva ca 400meetrise Töökoja tee lõigu ja Kupja põik tee juurde eraldi kinnisasjade moodustamises ja nende kokkulepitud hinnaga võõrandamises Kehtna vallale. Poolthäälte enamusega võttis volikogu vastu otsuse vara omandamiseks.

8. Kehtna Vallavolikogu 29.05.2019 otsuse nr 102 „Vallavara võõrandamine“ muutmine

Jalmar Mandel selgitas eelnõu sisu. Järvakandi endise vallamaja kinnistu ostmiseks pole praeguse hinnaga soovi esitatud. Volikogu majandus-, ettevõtlus- ja keskkonnakomisjon on teinud ettepaneku panna valla kodulehele kuni kaheks nädalaks müügikuulutus enampakkumise kohta alghinnaga 30 tuhat eurot. Poolthäälte enamusega otsustas volikogu oma maikuu otsust muuta.

9. Kehtna Vallavalitsuse teenistujate koosseisu muutmine

Katrin Velleste selgitas eelnõu sisu, millega nimetatakse **ümber üks koduhooldaja töökoht tugiisiku töökohaks.** Volikogu muutis oma otsusega töökoha nimetust.

10. Teenetemärkide andmine

Peeter Kustmann selgitas eelnõu sisu. Tunnustamiseks on esitatud kaks väärikat kandidaati: Valtu Lasteaed Pesapuu direktor Urve Läll ja Valtu Spordimaja juhataja Kalju Kalda. Volikogu esimees luges ette esitatud kandidaatide tegevuste **ülevaated**. Volikogu otsustas anda Urve Lällile ja Kalju Kaldale valla kõrgeima tunnustuse, valla teenetemärgi.

11. Kehtna Vallavolikogu revisjonikomisjoni esimehe, aseesimehe ja liikmete valimine

Peeter Kustmann selgitas, et revisjonikomisjon on olnud kolmeliikmeline. Kõik istungil osalejad olid nõus, et komisjon jätkab kolmeliikmelisena.

Komisjoni koosseisu esitati Illar Olesk, Elmo Allika, Jaan Sildoja ja Allar Läll. Esitatud kandidaadid olid endi valimisega nõus, Jaan Sildoja on esitanud digitaalselt allkirjastatud nõusoleku.

Revisjonikomisjoni koosseisu valimiseks moodustati häältelugemiskomisjon koosseisus Katrin Velleste, Hans-Jürgen Schumann ja Varri Väli. Vallasekretär selgitas valimiste läbiviimist ning hääletuse korda, kus igal volikogu liikmel on koosseisu valimiseks üks hääl, enim hääli saanud kandidaat saab komisjoni esimeheks, arvult järgmise häältearvuga kandidaat aseesimeheks ning kolmanda häältearvu saanu jääb komisjoni liikmeks. Häältelugemiskomisjoni liikmed täitsid valimissedelid, vallasekretär näitas, et valimiskast on tühi ning komisjon viis läbi salajase hääletamise. Peale hääletussedelite üle lugemist koostas komisjon protokolli nr 1 (Lisa 1).

Lauri Mölder ja Marko Matson lahkusid istungilt.

Kuna kaks kandidaati said võrdse arvu hääli, siis viidi läbi lisahääletus nende kandidaatide vahel. Hääletamise protseduur oli sarnane esimese vooruga ning peale hääletamist koostas komisjon protokolli nr 2 (Lisa 2) ning hääletustulemuste alusel kinnitas volikogu revisjonikomisjoni esimeheks Allar Läll, aseesimeheks Jaan Sildoja ja liikmeks Elmo Allika.

12. Muud küsimused

Indrek Kullam andis edasi info tehtud tegevustest ning lähiaja plaanidest Lelle asulas.

Varri Väli andis ülevaate staadionimaja remontimise ja maneežihoone renoveerimise käigust ning tulevikunägemusest. Sille Valinu soovis täpsustusi muinsuskaitse all oleva hoone renoveerimise hanke kohta, millele andis vastused Varri Väli.

Katrin Anto soovis täpsustusi Margo Lille avalduste ja kirjade kohta. Sille Valinu ja Illar Olesk oskasid täpsustada tee asukohta ja seisukorda. Leiti, et asjaga tegeleb edasi täpsemalt majandus-, ettevõtlus- ja keskkonnakomisjon ja selle alusel ka vastab. Andres Pärn täpsustas, et kuna teelõik on ligi 10 km pikk ja seda teed lõhuvad suured metsaveokid, siis ei pea tema komisjoni esimehena küll põhjendatuks, et vald seda teed remontima peaks.

Toimus arutelu teede hööveldamise õige aja ja kvaliteedi üle. Mati Kutser, Illar Olesk ja Enar Karuoja soovisid täpsustusi hööveldamise eest maksmise tingimuste kohta. Vastuseid andis Indrek Kullam.

Rail Balticu rajamisega seonduvat infot andis edasi Hans-Jürgen Schumann. Avalik arutelu tuleb Järvakandis novembris, täpne toimumisaeg pole veel teada.

Raigo Sammal soovis infot Järvakandi joogivee kvaliteedi parendamiseks tehtud ja planeeritavate tegevuste kohta. Varasemalt on lubatud, et Järvakandi Kommunaali seadmete ja tehnika müügist saadav kasutatakse neiks töödeks. Jalmar Mandel andis ülevaate müüdud varast ja kinnitas, et vee kvaliteedi parendamiseks vajalikud tööd kestavad jätkuvalt.

Järvakandi alevi piiril olevate bussipeatuste juurde tänavavalgustuse parandamine on jätkuvalt plaanis.

Kalju Kalda avaldas rahulolematust ka Kaerepere vee kvaliteedi kohta. Jalmar Mandel soovitas nende muredega pöörduda Kehtna Vesi OÜ juhi Raul Aarma poole.

Sille Valinu soovis juhiseid rahvarohkete pidude ja ettevõtmiste korraldamiseks. Indrek Kullam andis edasi operatiivse info, mille kohaselt aktiivse liikumisega pidusid ei ole mõistlik lähiajal korraldada.

Varri Väli andis edasi info üldplaneeringu koostamise ja selle avalikustamise käigust.

Enar Karuoja soovis täpsustusi lumelükkamise hanke tulemuste kohta, selgitusi andis Indrek Kullam.

Selma Ustav, volikogu sekretär

Valla Vaatleja
Väljaandja: Kehtna Vallavalitsus
(Pargi 2, Kehtna 79001)

Toimetaja Aare Hindremäe, e-post vallavaatleja@gmail.com.
Tootja Kredor OÜ
Tehniline teostus Nädaline OÜ . Trükk AS Printall. Tiraaž 2800

Oktoobrikuu lehe materjale ootab toimetus 19. oktoobriks

Toimetusel on õigus lugusid toimetada ja lühendada
Valla leht internetis
https://kehtna.kovtp.ee/kehtna-valla-infoleht-valla-vaatleja
www.facebook.com/kehtnavald

Kehtna laululava sai kultuurihoidjate pingiread

Selle aasta 20. augustil, meie armsa riigi 29. taasiseseisvumise päeval, ootas Kehtna laululava kultuurihoidjaid.

Kehtna valla nimelised pingid sai olulise täienduse. 20. augustil lisandus 10 pühendustega pinki Kehtna laululava ette. Foto: AARE HINDREMÄE

Nii nagu Eesti president ootab Kadrioru roosiaedagi Eesti kultuurihoidjaid. Kõik oli ettevalmistatud, laval olid mikrofon ja lilled, ootamas tunnustähed ja mis kõige tähtsam – valminud uued pingid olid saanud pühendusega sildid ja üllatuse loomiseks kaetud pitsidega. Kutsujaiks olid Kehtna Kultuuriselts MTÜ ja Kehtna Klubi.

Kutsutud olid inimesed, ettevõtmised ja asutused, kes on Kehtna kultuurile andnud näo ja sisu juba mitmeid aastakümneid. Pühenduste valimine ei olnud raske. Meie oma inimeste tegemisi ju mäletame ja näeme kõrvalt ja naudime publikuna pidevalt. Oma pingiga said tunnustuse inimesed, kelle igapäevane töö on põhjalikum ja pühendunum kui hädapärast vaja oleks. Nende inimeste jälg meie kultuuriloos on sügav. Samas võib uute põlvkondade peale kasvamisega nii mõnigi väärtus ununeda. Ajad ju muutuvad, ühiskonna võimalused ja vajadused muutuvad. Ükski nähtus ei saagi ju jääda kestma igavesti. Aga igas ajahetkes on midagi, mida mälestuse ja teadmisena kaasa võtta.

Meie tänupinkide pühendused said sellised:

1. „Tänutundega teile, Johann Pukk (1882-1969) ja Helmi Undritz (1912-1993), Kehtna mõisapargi kujundamise ja hoidmise eest.“ Johann Pukk hoolitses pargi ja kodumajanduskooli kasvuhoone eest 1925. aastal. Helmi Undritz jätkas seda traditsiooni, saades rahvalt hüüdnime Pargivaim.

2. „Tänutundega Sulle, laulja ja tantsija, kes sa panustasid Kehtna Operetirahvateatri tegevusse 1976-1996.“ Kehtna Operetirahvateater tõi lavale palju kuulsaid operette, mida esitati üle kogu Eesti. Lauljateks-tantsijateks meie oma sovhoosi töötajad. Koostöös Estonia teatriga tulid appi professionaalsed lavastajad-muusikud-kostümeerijad.

3. „Tänutundega teile, Tiiu Iling ja Urve Pregel, Kehtna kultuurielu kujundamise eest 1975-2007.“ Tiiu ja Urve olid Kehtna Näidissovhoostehnikumi ametiühinguklubis kultuurivedurid. Koos panid nad aluse Kehtna Rahvaoperetiteatrile ja väga paljudele muudele sündmustele.

4. „Tänutundega Sulle, Kersti Mäevälja, Kehtna kultuurielu rikastamise eest 2007.-2018. aastani.“ Kehtna Klubi sai omale ruumid, loodi mitmeid tantsurühmi, pereklubi, uusi peoformaate jne. Kersti on rikastanud meie tänast kultuuripilti.

5. „Tänutundega Sulle, Mall Niinemets (1951-2009), rahvatantsu edendamise eest Kehtna Põhikoolis.“ Mall lõi Kehtna koolis ühe väiksema rahvatantsupere. Koos tantsiti oma kooli pidudel ja ka suurematel tantsupidudel.

6. „Tänutundega Sulle, koorilaulja ja dirigent, kes hoiad kooride traditsiooni Kehtnas aastast 1961.“ Kehtnas tegutsevad Kehtna Põhikooli mudilaskoor, Kehtna poistekoor, Kehtna valla lastekoor Kraaks, segakoor Corvus, eakate lauluansambel. Tänu ka dirigentidele: Villem Tomingas, Siiri Hargisk, Ülle Erik, Kätlin Lang, Lea Karjane, Ea Hark, Monica Arme, Eha Meidla, Gerly Kättmann.

7. „Tänutundega teile, Ea ja Helmut Hark, Kehtna noortele muusikahariduse andmise eest 1997. aastast.“ Ea ja Helmut on loonud väga musikaalse perekonna ja töötades Kehtna Kunstide Koolis, põlevad nad ise muusikas ja annavad sädemeid edasi ka paljudele noortele.

Ea ja Helmut Hark oma pinki vastu võtmas Foto: TOIVO MATKEVICIUS

8. „Tänutundega Sulle, Saima Randjärv, Kehtna noortele kunstihariduse andmise eest 1991. aastast.“ Saima kunagiste õpilaste seas on fotograafe, kujundajaid, kunstiõpetajaid, aga ka kõigi teiste elukutsete esindajaid, kus kunstimaailma tundmine ja hea maitse on vajalikud ja annavad suuri eeliseid teiste töötajate ees.

9. „Tänutundega Kehtna Mõisa OÜle Kehtna kultuurielu pideva ja helde toetamise eest.“ Kehtna Mõisa OÜ poole pöördudes oleme ikka toetust ja nõuandeid saanud, et kultuurielu oleks rikkam.

10. „Tänutundega teile, Larissa ja Arvo Pajo, vabatahtliku panuse eest Kehtna kaunimaks muutmisel.“ Nende moto on ilmselt „Kus viga näed laita, seal tule ja aita“. Abi on neist olnud Kehtna Põhikooli peenarde uueksloomisel, männituka hooldamisel ja laululava haljastuse kujundamisel ja hooldamisel.

Anne Ummalas,
Kehtna Kultuuriselts

SAAME TUTTAVAKS

Reigo Ginter - Kehtna Põhikooli direktor

Asusin Kehtna Põhikooli direktori ametikohale teadmisega, et selles ametis saab väljakutseid olema palju ja esimesed nädalad on seda ka kinnitanud. Õnneks on koolis juhtkonna ja õpetajatega juba tekkinud meeldivalt töine õhkkond ja hakkab tekkima tunnetus, milliste küsimustega tuleb tegeleda nüüd ja kohe ning millistega saab veidi oodata.

Kuna ka käesolev õppeaasta ei saa koroona tõttu olema päris tavapärane, tuleb rohkem tähelepanu pöörata kooli kohanemisvõime tõstmisele. Digivahendid peavad senisest tunduvalt rohkem hakkama toetama õppetöö läbiviimist ja selleks on vaja kõigepealt teha intensiivset selgitustööd, et see on vajalik ja kasulik. Me oleme Eestis väga priviligeeritud seisuses, kus tehnoloogia ja tarkvara annavad meile väga palju lisavõimalusi ning patt oleks neid oma suhtumise või e-pelguse tõttu kasutamata jätta.

Kehtna Vallavalitsus kuulutab välja MTÜ-de, sihtasutuste ja seltsingute 2020. aasta investeeringute toetuste vooru

2020. aasta investeeringute toetuste voor on mõeldud MTÜ-de 2020. ja 2021. aasta investeeringuplaanide elluviimiseks.

Mittetulundustegevuse toetuste saamiseks tuleb vormikohased taotlused esitada vallavalitsusele hiljemalt 15. oktoobriks 2020.

Vormikohased avaldused tuleb saata vallavalitsusele aadressil kehtna@kehtna.ee. Toetuste avalduste vormid on saadaval valla kodulehel. Valla kodulehel on ka vallavolikogu määrus, mis kehtestab mittetulundusühingutele eraldatavate toetuste korra.

Mittetulundustegevuste toetuste määramise komisjon teeb oma otsuse **2. novembriks 2020.** Selles toetuste voorus läheb mittetulundustegevuste toetamiseks jaotamisele 5000 eurot.

Tuletame meelde, et kõikidel uute toetuste taotlejatel peavad olema esitatud finantsaruanded eelmiste perioodide toetuste kasutamise kohta.

Toetatavad investeeringud peavad olema tehtud hiljemalt 31. detsembriks 2021.

Eidapere Kultuurikeskuse uus võtmeisik

Helgi Randla, Eidapere Kultuurikeskuse pikaaegne, tegus ja suure südamega juht, andis 31. augustil maja tüürimise üle Katrin Jairile. Sümboolselt vahetas käsi ka suur ja kaunis puidust võti. Katrin Jair on Järvakandi Kultuurihalli juhataja alates 2018. aastast ja võttis särasilmselt vastu väljakutse hoolitseda ka Eidapere kandi kultuuritegemiste eest, esialgu juhataja kohusetäitjana. Katrinit toetab igapäevastes toimetamistes värske administraatorina Anne Helme, kes on Helgiga koostöös ja ka ise algatades Eidapere kultuuriellu panustanud juba aastaid.

Helgi viimase tööpäeva tänukohv kujunes uhkeks ja tõeliselt meeleolukaks vastuvõtuks, terve Eidapere Kultuurikeskuse suur saal oli rahvast täis. Üllatus see muidugi polnud, sest Helgi on oma pealehakkamise ja soojusega puudutanud paljusid. Nooremapoolse inimesena oli huvitav aduda, et praegusel ajal me naljalt ei kohta enam sellist püsivust ja lojaalsust ühele tööliinile. Helgi on tugev eeskuju meile kõigile ja valla kultuuriametnikuna oli rõõmustav näha seda sama tõdemust ka Helgi kolleegide, valla teiste kultuurimajade juhtide silmis.

Aitäh, Helgi!

Jõudu tööle, Katrin ja Anne!

Teele Ojasalu,
haridus- ja kultuuritööspetsialist

Helgi Randla ulatab sümboolse Eidapere kultuurimaja võtme uuele juhatajale Katrin Jairile. Foto: ANNE HELME

Järvakandi Kool eile, täna, homme...

On täitunud meie kooli ja kogukonna pikaaegne unistus – meil on nüüd uhiuus renoveeritud koolimaja!

Direktor Aet-Triin Vasnu, vallavanem Indrek Kullam ja haridus- ja teadusminister Mailis Reps kooli raamatukogus kirjandusklassikuid uurimas. Foto: AARE HINDREMÄE

Usun, et see on oluline Järvakandile tervikuna, omavalitsusele, maakonnale ja ka kogu Eestile. Teame, et täna on lapsi oluliselt vähem kooli tulemas kui ehk varasematel aastatel. Mitmeid koole suletakse, hoides sellega kokku administratiivkulusid. Kõige selle valguses tundub selline investeering siia, meie kooli, suure "vedamise" või õnnistusena! Seda see kindlasti ongi!

Avasime oma renoveeritud koolihoone 28. augustil sillerdavas päikeses koos kooli renoveerimise asjaosaliste, kutsutud külaliste, heade kolleegide ja armsate õpilastega. Päeva juhatas sisse pidulik avatseremoonia. Eesti riigi ja Kehtna valla lipud heiskasid haridus- ja teadusminister Mailis Reps ning Kehtna vallavanem Indrek Kullam. Pidulik lindilõikamine maja ees avas koolimaja uksed. Järgnes väikestes gruppides ringkäik majas. Kooli uutest kõlaritest kostis SiCaNa ning kooli vilistlase Ardo Juhkovi mahe hääl.

Pidulik kontsert-aktus kujunes väga meeleolukaks. See, kuidas üks saalitäis rahvast võib peegeldada heasoovlikkust, usaldust ja huumoritaju, on miski, mis meid liidab, rikastab ja tugevamaks teeb. Aktusel jagus rohkelt tänusõnu ja õnnitlusi ning see kõik jätkus veel ka tänutoostil!

Järgnevalt oli koolimaja külastajatele ja huvilistele avatud. Suurt huvi pakkus nüüdsest keldrikorrusel asuv koolimuuseum, kus külalisteraamatus „uhkeldab" ka ministri tervitus. Just muuseumist sai alguse mõttearendus – kust me tuleme, kus oleme ja kuhu teel oleme, ehk eile, täna, homme...

Kool peab pidevalt otsima uusi teid ja vahendeid õpetamaks oma õpilasi ajakohaselt, et anda oma ajas parim haridus. Selleks, et edendada koolielu, tuleb olla avatud. Kord kannatlik, kord kindlameelne, julgeda ja tahta muutuda ja muuta suhtumist inimestesse ja nende ettevõtmistesse. Mõtted, ideed ja vahel ka utoopilisena tunduvate ideede teostumine viib meid edasi.

Kooliharidus algus Järvakandis on seotud klaasikoja valmimisega 1879. aastal. Tekkis klaasivabriku erakool. Esimesed õpilased olid saksa klaasimeistrite lapsed, õppekeeleks saksa keel, õpetajaid üks. Järgnevatel aastakümnetel asus kool erinevates majades ja unistati oma koolimajast.

1939. aasta detsembris sai valmis oma koolihoone esimene osa, kus alustas tööd 120 õpilast. Koolimaja projekt telliti diplomeeritud arhitektilt Anton Lembit Soansilt, kes oli juba varem tuntust kogunud Tallinna Kunstihoone ja Pärnu Rannahotelli ning märkimisväärse omapärase funktsionalistliku tõlgendusega koolimajade projekteerijana. Unistus saada oma koolimaja oli pidanud täitumist ootama 60 aastat!

Puhkenud sõja ja poliitiliste olude tõttu jäi koolimaja planeeritud kujul lõpuni ehitamata. Maja oli planeeritud arvestusega, et õpilaste arvu kasvades saaks hoonet laiendada. Täna saame öelda, et arhitekt Soansi projekti kohaselt ei tehtud seda mitte kunagi.

On öeldud, et ei ole olemas juhuseid, vaid on saatus. Nii oli ka see saatuse poolt määratud, et meie kooli sattus tööle nooruke Olev Soans (hilisemalt tuntud eesti graafik ja pedagoog). Aastatel 1945-1946 töötas ta Järvakandi algkoolis joonistusõpetajana. Ehkki siin töötatud aeg jäi lühikeseks, jättis Järvakandi graafiku hinge sügava jälje! Võimalik, et mõjutusi sai ta ka arhitekt Anton Lembit Soansilt, kelle vennapoeg ta oli.

Kool töötab omavahel ühendatud vanas ja uues koolihoones (1968), millega omakorda on ühendatud võimla. Meie hoonete kompleks asub looduskaunis keskkonnas, ümbritsetud vilistlaste rajatud pargiga. Omavalitsused on oma kooli hoidnud heas korras ja usaldanud koolis tehtavaid juhtimisotsuseid. Koolis on püsiv töökollektiiv, mis on arenguvõimeline, traditsioone hoidev ja väärtusi kujundav.

Peaaegu aasta otsa väldanud ehitustööd ning koolitöö organiseerimine ehituse ajal olid natuke nagu rööprähklemine. See nõudis kogu kooli kollektiivilt, õpilastelt ja hoolekogult kannatlikkust, paindlikkust, uute võimaluste otsimist ja koostööd, kuid sellega saadi edukalt hakkama. Just koostöö on see, mis iseloomustab kõige paremini seda, kuidas oleme jõudnud nii ilusate tulemusteni. Tänan teid kõiki kogu südamest, hea meeskond!

Kool on eri ajajärkudel teinud läbi mitmeid muutusi – nii sisult kui ka vormilt. Klaasivabriku erakoolist on see kasvanud suureks kakskeelseks keskkooliks, seejärel vabaks laulnuna gümnaasiumiks. Alates 2015. aastast kanname nime Järvakandi Kool ja oleme põhikool. Just muutus gümnaasiumist põhikooliks lõi eelduse rahastusele, mis tõi meie õuele lõpuks selle suure muutuse. Algas see kõik Järvakandi valla taotlusest ning jätkus Vabariigi Valitsuse, Innove ja Haridus- ja Teadusministeeriumi toetava suhtumisega. Tänu sellele tuli 2017. a juulis otsus eraldada toetus "Kaasaegsete õppetingimuste loomine ja ruumikasutuse optimeerimine Järvakandi Koolis".

Mälestusena Soansi Järvakandi perioodist ilutseb kooli fuajee seinal graafiline pilt "Järvakandi kool 100". See on Järvakandi Tehaste poolt tellitud ja koolile kingitud 30. aprillil 1979 kooli 100. aastapäevaks. Foto: HEIVI ÄÄRMAA

Ehitustegevus algas aastal 2019. Siia vahele mahtus veel mitmeid projekteerimisi, hankeid ja lõpuks veel omavalitsusreform. Ühinenud Kehtna vallaga jätkusid arutelud kooli renoveerimisest nii vallavalitsuse kui ka volikoguga ning peatselt alustatigi projekti tegevuste elluviimisega. Läks oluliselt kiiremini kui 60 aastat, ehkki ootamist ja lootmist oli. Koolimaja valmis ka kiiremini, kui omal ajal Rapla kirik või maavalitsuse trepp!

Järvakandi Kooli renoveerimistööd läksid maksma kokku 1,25 miljonit eurot. Innove toetus oli 675 000 eurot ning valla poolt üle poole miljoni euro. Ehitustöödele lisandusid omanikujärelevalve, osaliselt uus sisustus ja muud projekti elluviimisega seotud kulud. Kooli uuendamise projekti kogueelarveks kujunes ligikaudu 1,37 miljonit eurot. Täna võin öelda sedagi, et käesoleval õppeaastal on planeeritud investeerida 80 000 eurot ka võimlakompleksi uuendamisse, esialgu eelkõige fassaaditöödeks. Sedagi muutust oleme oodanud ja igatsenud pikki aastaid! Tänan Kehtna Vallavalitsust ning Kehtna Vallavolikogu toetuse ning tehtud otsuste eest!

Milline see meie kool siis sai, kelle abiga ja kuidas? Investeeringute taotlemise ja hiljem kogu projekti täpse kulgemisega toimetas Katrin Kuum. Maja käisid vaatamas arhitektid Pilter & Pilter. Valmis eskiisprojekt, käis ka rahastaja Innove SA esindus paikvaatlusel – läks aega ja valmis IBG-Ehitus OÜ poolt eelprojekt. Saime rohkem tuttavamaks Kehtna valla ehitusspetsialisti Hans-Jürgen Schumanniga ning abivallavanem Jalmar Mandeliga.

Planeerimise ajal, mitmete jooniste ja arutelude käigus kujunes visioon, milline see maja võiks tulevikus olla ning välja näha. Algusest peale on olnud eesmärk kaotada vahe vana ja uue maja vahel, vana maja tuua rohkem uue poole, nii et moodustuks üks tervik. Ehitaja naeris küll, et mõlemad ju suht vanad majad… Mulle tundus isiklikult, et nad mõistsid meie taotlust ja armusid ise ka pisut meie vanasse koolimajja ära!

Meie peamine ehitusfirma – Ehitus5ECO! Kui soovite, et teie ehitus kulgeks plaanipäraselt, arutelud oleksid argumenteeritud ja viisakad, lisaks tähelepanelikkus ja täpsus ning ehitusel valitseks puhtus ja kord, siis soovitame meie kogemusele tuginedes ehitusfirmat Ehitus5ECO! Lisaks küsige projektijuhiks Margo Padar ja objektijuhiks Igor Maalinn. Rahu ja rõõm on tagatud!

Tervikuna on maja püütud arhitektuuriliselt võimalikult vähe muuta ning vaatamata III korruse lammutamisele ja samas katuseharjade ühitamisele on see õnnestunud tänu Priman Ehitus OÜ-le. Fassaadile sai maja ilmestamiseks ja valguseandjaks loodud nüüdsest uues fuajees paiknev ümmargune aken. Renoveerimise käigus säilitati kõrged laed, vana küttesüsteem ja põrandad seal, kus see oli võimalik – Expolio OÜ. Küttesüsteem on vahetatud uuemas majaosas – Aleksander Kuruson. Kõigi tegevuste puhul arvestati kooli ajaloolist tausta. Vee- ja kanalisatsioonisüsteemid ning ventilatsioon – Vesaro OÜ. Uus ja moodne on ka kogu elektrisüsteem ja valgustuslahendus, mis sobitub hästi ja toetab sisekujundust – Triger AS. Lisaks paigaldati majja ja maja fassaadi erinevatesse osadesse turvakaamerad. Kõike, mida peab ja mis erinevate seadustega on ette nähtud, on renoveerimisel arvestatud täies mahus.

Kogu ehitustegevust järelvalvas tähelepanelikult Pikk Silm OÜ. Suureks abiks kabinettide sisustamisel on olnud Rapla Riigimaja eesotsas Silvi Ojamuru ja Andrus Saarega ning sisekujunduses Regiina Jõhvikas ja R-Wood Grupp. On suur privileeg omada selliseid sõpru ja koostööpartnereid! Meie tänaste ja homsete õppijate õpikeskkond on paranenud väga suurel ja olulisel määral.

Nüüd oleme juba mitu nädalat koolis käinud. Õpilastelt oleme kuulnud, et kool näeb nüüd välja nagu kodu ja koliks või päriselt siia elama! Või siis, et – vau! – oleks nagu hotelli sattunud! Kuulnud oleme sedagi, et seda maja armastatakse. Kiidetakse totaalselt muutunud keskkonda ja uusi õppetegevuse läbiviimise võimalusi. Selliseid väljaütlemisi on mõistagi väga hea kuulda.

Remont on läinud täiega asja ette! Oleme tõeliselt rahul ja õnnelikud, et oleme endale saanud sedavõrd nauditava ja kauni keskkonnaga maja, kus iga detail, olgu see maal või mööbliese, on oma kindlas ja läbimõeldud kohas. Tulevikku vaatame lootusrikkalt, sellises koolimajas saab rahumeeli õppida veel mitu ja mitu järgmist põlvkonda. Me oleme astunud suure sammu oma kooli visiooni täitumise suunas!

Aet-Triin Vasnu,
Järvakandi Kooli direktor

Kodukohvikute päev Järvakandis

22. augustil leidis Järvakandis aset järjekordne kodukohvikute päev. Samal päeval oli ka laat ja sai vaadata Järvakandi Kultuurihalli harrastusteatri Kandikohtlased etendust „Peatus“.

Kodukohvik Käopesa. Pildil vasakult peretütred ja kohviku algatajad Annika ja Anneli, keskel pereema Riina. Tubli meespere on vasakult pereisa Toomas, perepoeg Argo ja väimees Aimar. Pildilt puudub üks abiline, väimees Teet. Foto: HEIVI ÄÄRMA

Seekord osales kodukohvikute päeval viis omanäolist võõrustajat. Osa neist juba teist aastat järjest, mis lubab uskuda juba väikese traditsiooni sündimisse. Algul oli registreerujaid vähe, kuid kui kuupäev lähenes, oli hea meel tõdeda, et inimesed on valmis osalema, oma kauneid koduhoove ka teistele näitama ja veel külakostigi pakkuma. Kohvikud alustasid hommikul kell 10 ja olid avatud nii kaua, kuni kohvikukaupa jätkus. Iga kohvik oli panustanud mingisse lisaväärtusesse, et külalised just enda hoovi „meelitada“.

Kultuurihallile kõige lähemal asus kodukohvik Avatud Riidekapp, mis pani rõhku taaskasutusele. Perenaine Maarja Võrk andis meile ka tagasisidet tollest päevast: „Taaskasutus – meil oli kogunenud hulk korralikku kasutatud kraami, sellepärast otsustasime kohvikute päevaks püsti panna “avatud riidekapi”, kust inimesed leidsid väikese tasu eest endale ja lastele vajalikke asju. Uudistamas-ostlemas käis päris palju rahvast. Et kohviku mõõt välja anda, pakkusime loomulikult ka kohvi ja kooki. Meie pere mustikakook osutus väga populaarseks ja seda tuli jooksvalt isegi juurde teha!

Rahvas nautis suhtlemist ja tore oli see, et taheti külastada kõiki kohvikuid. Järgmisel aastal võiks Järvakandi rahvale teha uue väljakutse ning kohvikute arvu oluliselt suurendada. Selleks, et osaleda, ei pea olema tea mis virtuoos, tegemist on ikkagi kodukohvikuga. See pakub koostegemise rõõmu pererahvale ja annab kogukonnale särtsu juurde.“ Olen sellise üleskutsega täiesti nõus. Seega järgmine aasta ootame veel rohkem kohvikuid osalema!

Hea näide lihtsusest ja originaalsusest oli ka Mündi maja kohvik, kus aeg käis nagu omasoodu – rahulikult ja mõnusa auraga. Kohvik oli ka sel aastal väga kunstimeelne ning külalised said nautida lausa perenaise autorinäitust „See linn on minu“. Menüüs olid soolased ja magusad vahvlid, mis kõik ka kaubaks läksid.

Triinu Soikmets kirjutas meile oma päevast järgmist: „On hea meel, et laialt levinud kodukohvikute traditsioon on Järvakandis kanda kinnitanud. Tänavu oli minu jaoks isiklikuks kunstiliseks väljakutseks esinduslikus Tallinna fotogaleriis eksponeeritud näituse installeerimine omaenda kuuri, kus kunagi ammu peeti sigu ja kanu. Vihma tõttu kolisime ka algul õunaaeda planeeritud kohviku sinna. Ilm oligi ehk ainus erinevus võrreldes eelmise aastaga, sest ei jäänud tühjaks ja selle abil sai igaüks teha head neile, kes seda kõige rohkem vajavad. Ootame jälle järgmisel aastal, kui Jumal lubab ja me elame!“

Kodukohvik Avatud Riidekapp. Pildil vasakult Villy, Debora ja Maarja Võrk. Neid õnnitleb kultuurihalli juhataja Katrin Jair. Pildilt puuduvad kohviku tiimis osalenud Elisabet ja Villibert Võrk. Foto: HEIVI ÄÄRMA

Kohvik Käopesa ja Villa Katarina olid kodukohvikute päeval n-ö uued tulijad, mistõttu oli tunda elevust ning väikest ärevustki külaliste saabumisel. Käopesa menüü oli väga rikkalik, lisaks pakuti võimalust osta puust lusikaid ja lõikelaudu. Kogu ümbrus oli külalistele mõeldes väga stiilselt ja hubaselt sätitud. Käopesa pere võttis oma kodukohviku kogemuse kokku nii: “Emotsioonid kodukohvikute päevast on head. Rahvast käis palju. Oli kuulda ka kiidusõnu, mis tegi tuju mõistagi veel paremaks. SUPER!“

Villa Katarinas sai kogeda tunnet, et oled otsekui ehtsasse restorani sattunud. Pakuti täisteenindust ning maitsvaid toite. Lisaks üllatas Villa Katarina kohvik oma külastajaid loosiga – kõigi ostjate vahel läks loosi “Hämara sügisõhtu KoduSPA pakett” (saun, mullivann ja spaaprotseduurid) väärtusega 50 €!

Villa Katarina kohviku perenaise Kadrin Karro-Tagapere tagasiside toredast päevast oli selline: „Olin suve jooksul juba mitmeid kordi plaaninud kodukohvikuga välja tulla, kuid ikka tulid mingid takistused ette. Nüüd ei saanud enam head võimalust kasutamata jätta. Alternatiiviks müügiletile ja muru peal istumisele loob Villa Katarina terrass suurepärased tingimused esinduslikuks teeninduseks. Peretütarde kogemus Pädaste Mõisa teenindusmeeskonnas toetas valikut.

Uustulnukana sellel maastikul oli kahtlemist küll: kas ikka, mida pakkuda, kui palju, kas jõud käib üle, kas ikka jagub, kas keegi üldse tuleb. Mõned päevad enne kohvikupäeva sai hõigatud appikutse kooliaegsetele klassiõdedele. Tagasi vaadates saab öelda, et meil oli väga hea meeskonnatöö. Kõik sujus justkui iseenesest ja rahvast oli vaatamata vihmale väga palju. Aitäh kõigile! Ja kohtumiseni järgmisel suvel.“

Kodukohvikute tagasiside põhjal ning kohapeal külaliste nägusid ja jutte meenutades võin käsi südamel öelda, et teine kodukohvikute päev koostöös Järvakandi kogukonnaga läks meil väga edukalt – rahule jäid nii kohvikute pidajad kui ka külalised. Minu sügav kummardus kõikidele meeskondadele!

Seega, hea lugeja Järvakandi kandist, julgen Sinugi hinge istutada uudishimu, põnevuse ja ärevuse seemne. Mis oleks, kui ka Sina avaksid järgmisel aastal OMA kodukohviku?! 2021. aasta augustis kohtume ja teeme ära, eks!

Katrin Jair,
Järvakandi Kultuurihalli juhataja

Suvesärtsus osales 40 lugejat

Esimest aastat toimus täiskasvanute suvelugemine „Suvesärts“, mille kutsus ellu ja pani vahva nime Kaerepere raamatukoguhoidja Signe Mürkhain. Oma lugemisest otsustasid teistele teada anda ja raamatust väikese kokkuvõtte teha valla peale 40 lugejat. Rohkem oli neid Kehtna, Kaerepere, Valtu ja Järvakandi raamatukogude lugejate seast.

Järvakandi raamatukoguhoidja Rita Merekivi sõnutsi lugesid innukamad suvesärtsujad 36, 22 ja 13 raamatut. Ingliste raamatukoguhoidja Pille Matt lisas, et tema kandi lugejad ei jäänud palju alla, vastavalt 27, 10 ja 5. Sama ohtralt loeti teisteski valla raamatukogudes. Kehtna raamatukoguhoidja Tiina Vaher tõi välja, et lemmikumad olid oma Eesti autorite raamatud, kuid loeti ka välismaiste autorite teoseid. „Kehtna suvesärtsujad lugesid kamba peale ligi 140 raamatut. See on kolme kuuga 15 osaleja peale päris hea hulk,“ lausus ta. Kuna rahvakogunemisi pole praegusel ajahetkel soovitav väga teha ja meie omavahelises vestluses selgus ka, et lugejad on igas raamatukogus erineva tähelepanuvajaduse sooviga. Nii otsustasime, et esimest korda toimunud täiskasvanute programmi “Suvesärts” osalejaid tunnustame tänukirja ja väikese meenega, mille saab kätte raamatukogust.

Silvi Lukjanov

Villa Katarina tähistas oma esimest tegutsemisaastat

Juba aastajagu päevi tegutseb Järvakandis Ujula tänaval, endise väliujula territooriumi taga, heaolumaja nimega Villa Katarina. Mis aga peitub selle põneva nime taga?

Villa Katarina perenaine Kadrin Karro-Tagapere.

Helimeditatsioon Villa Katarina sünnipäeval gongimeister Vilmar Schiffiga.

Fotod: HEIVI ÄÄRMA

Vanem generatsioon Järvakandis teab, et 70-ndatel tegutses samas kohas hoopis Järvakandi motoklubi, millest pisut hiljem sai ALMAVÜ Järvakandi Tehnikaspordiklubi kontor. Muuhulgas sai samas majas autojuhilubade saamiseks teooriatunde läbida. Siis aga kuulsusrikkad motoaastad lõppesid ning tegevus hääbus. Aastatega maja lagunes ja enam kasutust ei leidnud…

Kuni territooriumi peremees Mati Tagapere võttis kätte ja ehitas sinna sisuliselt oma kätega hoopis teistsuguse hingamisega maja – Villa Katarina, kus nüüd tema abikaasa Kadrin Karro-Tagapere usinasti toimetab. Seda kinnitavad ka tema kliendid, kelle sõnul on majas suurepärase energiaga ruumid, hubane olemine ja väga sooja südamega perenaine!

Maja väärib oma nime ja sisu. See annab tõesti villa mõõdu välja ning heaolu jagatakse seal kogu südamest selliselt, et saab ka koju kaasa! Heaoluteenustena pakub Kadrin oma külalistele ja klientidele erinevaid massaaže, joogatunde (sh Kriya jooga), kinesioloogilist teipimist, Denas elektriravi, parafiinravi kätele, seljavenituspingi võimalusi ja harjutusi, ravivõimlemist ning olemas on isegi väike koduspaa. Tegelikult tegeleb Kadrin joogaga juba 18 aastat, millest õpetajana algas 13. hooaeg, kuid n-ö oma pesani läks pisut aega. Lisaks Järvakandile saab koos Kadriniga joogatada ka Raplas ja Vändras.

Tee väljaõppinud massööri ja joogaõpetajani on olnud muljetavaldav. Massaažiõpinguid alustas Kadrin Karro-Tagapere 2005. aastal kursusega Pärnus. MI Massaažikooli astus 2006. aastal ning läbis lisaks erinevatele massaažiliikidele 60 tundi Kundalini joogat, 200 t anatoomiat, 120 t haigusõpetust, 40 t liikumisravi ning oli praktikal Pärnu Haigla taastusravi osakonnas. Erialaselt on ta end pidevalt täiendanud selliste tuntud füsioterapeutide juures nagu L. Rannama, I. Tustit, K. Mardna, A. Lopmann, A. Albert, Krautmanid ning ka A. A. Oolo ja R. Goldrin (vt lisa villa FB lehelt).

Paralleelselt massaažiõpingutega alustas Kadrin Lilleoru õppekeskuses joogaalaste teadmiste omandamisega. Ta on pühendatud Kriya hatha jooga I ja II astmesse, läbis 2009-2010 Kriya hatha joogaõpetaja väljaõppe Anne-Ly Naukase juhendamisel (200 t). Ta on läbinud Ingvar Villido Teadliku Muutuse Kunsti (TMK) I–IV, joogaalase täiendõppe Kanada osteopaadi ja pikaaegse Kriya joogi dr L. Pierre Desjardini koolitusel „Funktsionaalse anatoomia sügavam mõistmine“ ning joogateraapia kursuse A. Kalvi ja E. Tamme juhendamisel. Kõigele eelpool nimetatule lisaks lõpetas Kadrin 2020. aasta kevadel Tallinna Ülikooli, olles nüüdsest ka diplomeeritud andragoog.

5. septembril oli Villa Katarinas tähtis päev – sai maja uudistada, erinevates töötubades tegutseda ning kohvikus keha kinnitada. Päev oli sisutihe. Igale maitsele oli midagi. Hommik algas kohvikuga, järgnesid joogatund, mantratöötuba, tordisöömine ning helimeditatsioon. Mantratöötoas said huvilised teada, mis see mantra üldse on, miks ja millal ja kuidas mantrat kasutada. Juhendaja oli Lilleoru *pudžari* Merike Taza.

Päeva lõpetas võimas helimeditatsioon, mille viis läbi gongimeister Vilmar Schiff. Gongiseanss on sügavalt lõdvestav kogemus. Nii sügavat rakutasandil massaaži on võimalik kogeda ainult helikausside ja gongi vibratsioonis. Sünnipäeval said seda kogeda kuusteist huvilist, kes mahtusid vaevu Villa Katarina saali ära ning tagasiside oli: „Tahame veel!“

Kadrin võtab oma esimese tegutsemisaasta kokku selliselt: „Mulle meeldib, et sisseelamine on olnud rahulik. Väga suure osa ajaressurssi võttis ära ülikoolis õppimine ning teise takistuse osaliseks saime kõik ühiselt kevadel. Praegu, sügisel, keskendun joogatundide käimalükkamisele ning järgmiseks pean ette võtma kodulehe loomise ja FB lehe täiendamise pakutavate toodete/teenuste tutvustamisega. Oma pesa tekkimisega on saanud võimalikuks erinevates koolides-kursustel õpitu integreerimine kokku üheks tervikuks – tegevused-teenused-koolitused, mis teenivad inimeste heaolu nagu kõlab ka nimest Villa Katarina heaolumaja.

Heaolu on mitmetasandiline ja -mõõtmeline protsess, mis ei piirdu materiaalsete elutingimustega ega seisne ainuüksi rahulolus, vaid väljendub subjekti üldises enesetõhususes ja tema kooskõlalistes suhetes loodusliku, vaimse, kultuurilise, tehnoloogilise ja sotsiaalse elukeskkonnaga, ütleb hariduse visioonidokument.“

Vähem pinget ja stressi, suurem tasakaal ja rahulikkus annavad Kadrini sõnul selgema teadmise mida, miks ja millal midagi teha ehk võimaluse igaühel oma elu paremini juhtida. See on ka Villa Katarina tegevuse peamine prioriteet.

Kuidas Villa Katarinasse kohale jõuda? Rapla poolt tulles tuleb Järvakandis asuva klaasisorteerimise tehaseni (Krynicki Glass Recycling OÜ) jõudes keerata vasakule, sõita umbes 100 m ja kohal te oletegi! Pärnu poolt tulles on tegutsemissuund vastupidine.

Heivi Äärma

Omal ajal üle kogu Eesti kuulsa Rummu Jüri sünnipaik oli Kehtna vallas Nadalama külas, kus ta Räägu talu saunas 21. juulil 1856 talurentniku Jaan Rummo ja tema naise Anu esimese lapsena ilmavalgust nägi. Räägu talu asus praeguse Tallinna-Rapla-Türi maantee veeres mõisaaegsete moonakamajade läheduses. Mõisapõldude laiendamisel viidud talu Kehtna-Purku tee äärde Kalbu külasse. Kummaski kohas ei ole hooned säilinud. Ajaloolise tõe huvides olgu kohe algul mainitud, et Rummu Jüril ei ole otseseid sidemeid Kalbu küla Järva talust põlvneva Rummode suguvõsaga.

Noorukina olnud Jüri Kehtna mõisas toapoiss ja õppinud seal ka pisut saksa keelt. Kord varastanud ta mõisast oma haige isa jaoks tüki liha (teiste andmete järgi pudeli veini), mille eest härra lasknud talle tallis korraliku keretäie anda. Algul varastanud Jüri taludest lihtrahvalt, hiljem röövinud mõisatest. Tema lähemad kaaslased röövretkedel olnud Mats Salm ja Ado Antrep, kes aga peagi tabati. Korduvalt peetud ka Jüri peale ajujahti, mitmel korral tabatudki, aga iga kord õnnestunud tal põgeneda.

Selleaegsed saksa- ja ka mõningad saksameelsed eestikeelsed ajalehed (Tallinna Sõber) kurtsid, et „mõistmata rahvas“ hoidvat teda „läike pärast, mis tema kelmipea ümber hiilgab“, nimetavat teda seejuures pidevalt „Eestimaa Rinaldo Rinaldiniks“ ja „Eestimaa Don Juaniks“ ning et „naesterahvad olla teda siin ja seal põgenemiste juures aidanud ehk teda peitnud ja kaitsnud“. Samad lehed tõid näiteid, kus ta „uhket meelt“ üles näidanud ning vaeseid abistanud. Nii maksnud ta söögiks tapetud põrsa (teistel andmetel kana) eest vaesele lesele 25 rubla.

Siiski ei olnud Rummu Jüri mees, kes mõisatest röövitud vara vaestele jagas, vaid tavalisest kavalam kelm ja hobusevaras. Kinnitust varastamise õilsatele motiividele ei leidu ka vallakohtu materjalides. Jüri röövretked tegid murelikuks Eestimaa mõisnikekogu, kes lubas tema tapjale tasuks 100 rubla, millele Tallinna linnavalitsus veel 75 rubla lisas.

Kehtna vallakohtuga on Rummu Jüril esmakordselt tegemist 1875. aasta juunis. Kohtule kaebas Ohekatku valla poiss Mihkel Sookrau, et Jüri on kutsunud teda Kuke kõrtsi* hoovi saapaid vahetama. Jüri pannud tema saapad jalga ja andnud lisaks 50 kopikat pealseraha. Jüri saapad, mis Mihkel omale sai, olid kõrge apsatiga, mistõttu kõrtsilised laitsid vahetuse maha. Poiss tahtnud kaupa tühistada, sest lisaks olid saapad talle ka väiksevõitu. Jüri ei olnud nõus saapaid tagasi andma ning kui poiss teda sõimama hakkas, ajanud ta viimase endast eemale. Kohtuotsuse järgi pidi Jüri poisile maksma ühe rubla.

Järgmise aasta veebruaris võttis Jüri Vastja kõrtsis joobnud mehelt 19 rubla ja 90 kopikat. Kinnipidamisel ajas Jüri vargust tagasi, sest tahtis raha pärast tagasi anda, kuid kaotas selle ära. Kohus otsustas, et Jüri peab raha omanikule tagasi

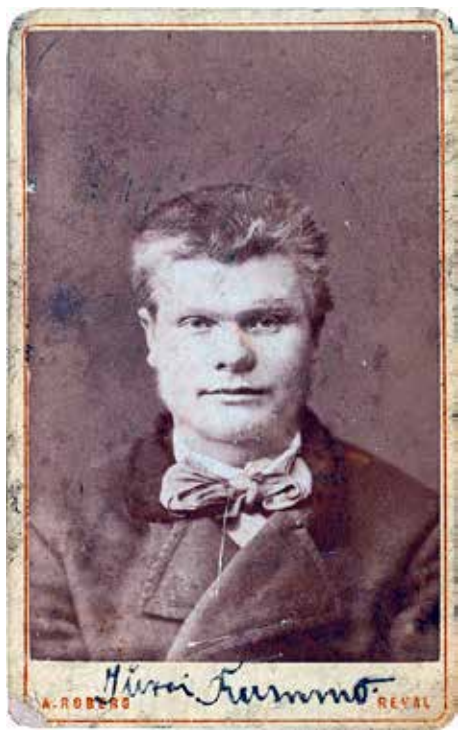

Jüri Rumm 1880. a. Foto: AM.8622.12.F6623

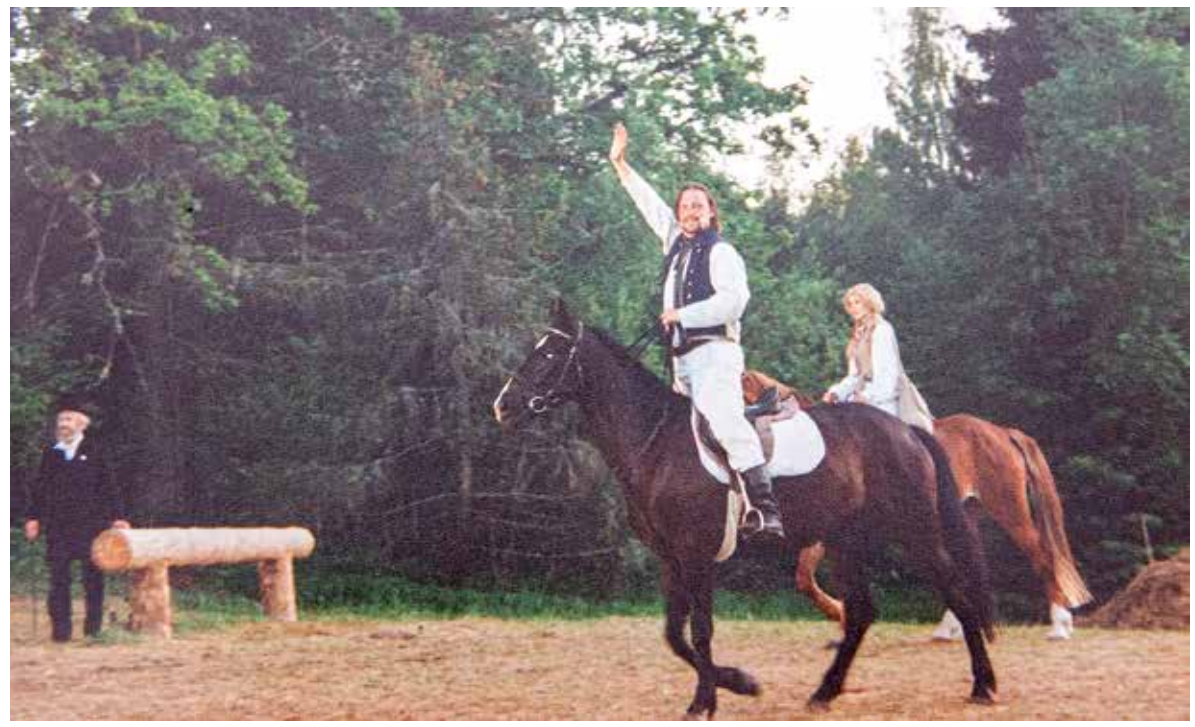

Stseen Lelle mõisa pargis lavastatud muusikalisest vabaõhuetendusest „Tagaaetav“. Rummu Jüri kehastab Üllar Saaremäe. Foto: SILVA JÕULU

Intrigeeriv Rummu Jüri

maksma, lisaks rubla tema tagaajamise vaeva eest ja rubla kummalegi käemehele. Tagasiajamise eest määrati trahviks 30 hoopi vitsu. Märtsis oli Jüri varastanud korraga hobuseriistu ja kaubavenelaselt Sipparilt (Stepan Kusmin) riidekauba paki väärtusega 115 rubla. Kõrgem kohus määras ta varguse eest kuueks kuuks vangi.

Tihe oli Jüri „tegevus“ 1878. aastal.

- Suvel oli ta seotud kolme kaebusega – laenuks võetud, kuid tagasiviimata hobuseriistad; mõisamoonakalt riiete varastamine; lööming Kuke kõrtsis Ohekatku mehe piibu pärast.

- Augustis varastab Hans Starkopfilt kolm pütti võid ja müüb need Tallinnas maha. Teda otsitakse, kuid ei leita.

- 12. septembril lõikab Käru Uuetoa taluperemehe Mart Weltsoni püksitasku läbi ja varastab taskunoa. Weltsoni magavalt naiselt põlle ja 30 rubla. Tabati järgmisel päeval ja viidi Maidla mõisa, kust põgeneb „asjal käies“.

- 11. oktoobril äratab Tartus politsei tähelepanu. Tema hobuvankrist leitakse kaks reisikohvrit initsiaalidega „O.v.R.“ ja „J.v.D.“ täis naistepesu, lisaks soola, tuletikke, meestesaapaid. Esitab dokumendid Neumani nimele. Isiku kindlakstegemiseks paigutatakse Tartu politseivanglasse, kust 20. oktoobril põgeneb.

- Novembris varastab Palgi kõrtsist 200 rubla ja kõrtsmiku dokumendid, ümberkaudsetest taludest hobuse, vankri ja muud kraami.

- Kadripäeval võetakse Jüri Kuke kõrtsis kinni ja viiakse Kehtna mõisa, kust põgeneb samal ööl Ohekatku Liu Hansu tallu. Järgmisel ööl sinna tehtud haarangu ajal põgeneb.

- Detsembris arreteeritakse Tallinnas ja saadetakse koduvalda kohtu ette. Sausti vallamaja hobusevahetuspunktis põgeneb sokkis ja rauduskäsi.

- Jõulude ajal arreteeritakse Tallinnas ja paigutatakse Tallinna Lossivanglasse Toompeal. Põgeneb läbi kongi lakke tehtud augu vangla pööningule ja laskub sealt köiega alla.

- 5. detsembril 1879 tabatakse Rummu Jüri oma koduvallas Kehtnas vabadiku Jaan Seimanni juurest (teise versiooni järgi Liiva kõrtsis*). Seekordsel kinnipidamisel haagikohtuniku juures olnud ta oma rauad läbi viilinud ja ühe seinapalgi läbi lõiganud, kuid põgeneda ei jõua. Selle eest ja „trotslikkuse pärast“ laskis haagreht talle 30 hoopi anda. Tallinna toodi ta raudus, kahe kõrval istuva saatja vahel saani külge seotult.

Lossivanglas kohandati tema jaoks eriline kamber kahekordse lae ja põrandaga ning rautatud uksega, mille võti oli vangla inspektori käes. Algul kinnitati Jüri raudus käed raudlati külge, nii et ise polevat süüagi saanud, vaid valvurid söötnud teda nagu „väikest last“, teatab Revalsche Zeitung kahjurõõmsalt. Jüri kuulutas näljastreigi. Siis teatas vangla inspektor samas ajalehes, et latt olnud vaid seni, kuni kambrit viimistleti, nüüd olevat Jüril ainult käed raudus. Päevapiltniku juurde viidi raudus Jüri üheksa valvuri saatel, nendest üks ratsa.

Harju maakohtu otsusega mõisteti Jürile kuus aastat sunnitööd vabrikutes, kuid Ülemmaakohus tõstis karistusmäära 15 aastale raskele sunnitööle kaevandustes koos kõikide seisuslike õiguste kaotamisega. Rangema karistuse määramisel arvestati eriti röövimist Sausti mõisas, kus Jüri oli ähvardanud kõik Eestimaa mõisad paljaks röövida.

Pärast seda, kui Rummu Jüri oli Siberisse saadetud, ilmusid ajalehtedes sõnumid, et ta olla teel põgenenud, mis osutusid ekslikeks. Tema käekäigust Siberis tõi oma mälestustes usaldatavaid andmeid vaid sunnitööliste laagrite ülevaataja krahv Alfred Keyserling. Tema kohanud Rummut Aleksandrovskoje vanglas (praeguses Irkutski oblastis), kus see teda saunas vihelnud ja masseerinud.

1894. a täitus Rummu Jüril karistusmäär 15 aastat. Ta oli siis 38-aastane. 17.09.1928 ilmunud ajalehes Esmaspäev avaldati ajakirjaniku vestlus Jüri noorema õe Madli Raudsepaga, kes meenutas, et algul püüdis vend kirjade kaudu omastega ühenduses seista, kuid enamus kirjadest ei jõudnud kohale. Esimese maailmasõja päevil saadi teiste Siberi eestlaste kaudu katkendlikke teateid Rummu Jürist.

Karistusaja möödumisel oli Jüri Siberis kosinud ühe eestlanna, sellest abielust oli tal kaks tütart. Ettevõtliku mehena oli Rummu Jüri sisse seadnud suure vooriäri, iga päev olnud tal kümmekond poissi hobustega väljas. Teadete vähesus Rummu Jüri saatuse kohta on seletatav teataval määral tema omaste vähese huviga oma röövlist sugulase vastu. Seetõttu pole andmeid Rummu Jüri surma kohta.

Rummu Jürist on lugusid kirjutatud ja teda on laval mängitud. 1929. aastal valmis mängufilm „Jüri Rumm“ Hans Varessoo samanimelise romaani ainetel. Peaosades Hans Suursööt ja Ly Kerge. 1956. aastal etendus Vanemuise teatris Edgar Arro ja Leo Normeti muusikaline komöödia „Rummu Jüri“, libreto kirjutasid Huko Lumet ja Alfred Mering, lavastas Udo Väljaots.

1980-ndate algul tegi režissöör Virve Karis kirjanik Andres Ehinile ettepaneku kirjutada filmistsenaarium Rummu Jürist. Jüri tegemistega kurssi saamiseks uuris Ehin tolleaegset ajakirjandust, kus kirjutati Rummu Jürist küllalt palju, luges ka Eesti Kirjandusmuuseumis talletatud rahvaluulelegende ning krahv Alfred von Keyserlingi memuaare, mis ilmusid Berliinis 1936. aastal. Stsenaarium sai valmis, kuid Karise filmist ei saanud asja. Seejärel tahtis Kalju Kiisk Jürist filmi teha, kuid soovis, et stsenaarium tehtaks kaheseerialiseks. Ka Kiisal jäi film tegemata. Lõpuks tegi Rummu Jüri filmi Jaan Kolberg 1994. aastal, peaosades Hannes Kaljujärv ja Merle Palmiste. Andres Ehin kirjutas hiljem romaani „Rummu Jüri mälestused“, mis ilmus kirjastuselt Elmatar 1996. aastal.

2000. aasta juunis etendus Lelle mõisa pargis neljal päeval Rummu Jürist kõnelev muusikaline vabaõhuetendus „Tagaaetav“, mille stsenaariumi kirjutas Andres Ehin. Lavastas Jaanus Rohumaa, etendust juhtis ja tantsud seadis Anu Mölder. Kelmi ja hobusevarast Rummu Jüri kehastas Üllar Saaremäe. Lavastuses osales üle 100 inimese, mõni neist ratsahobuselgi.

12. juunil 2018 avati Kehtna Raamatukogu seinal JutuPeatuse märgis. Tegemist on Eesti vabariigi juubeliaastale pühendatud projektiga, kus märgistatakse kogu Eestis sada paika, mis on seotud erinevate kirjandusteostega. Kehtna JutuPeatus on pühendatud Andres Ehini raamatule „Rummu Jüri mälestused“. JutuPeatuse avamisel ratsutas kohale Rummu Jüri isiklikult. Hobune käe kõrval, aitas ta raamatukoguhoidja Maie Kalmistel sildilt katte eemaldada. Raamatu sündi meenutas kirjaniku lesk Ly Ehin.

** Kuke kõrts asus Tallinna-Rapla-Türi maantee ääres Kehtnapere teeotsa vastas. Liiva kõrts paiknes sama maantee ja Hertu-Põrsaku-Keava teeristis. Mõlemad kõrtsihooned on tulekahjus hävinud ja asukohad põlluks haritud.*

Stseen mängufilmist „Rummu Jüri“. Foto: EFA.296.016646-1

Allikad: Wikipedia; ajaleht Esmaspäev nr 38 (17.09.1928); Lembi Sepp, Kehtna vallakohtu protokollid ajalooallikana; 1873-1889 Nädaline (23.10.1999); ajalehe Nädaline lisa „Rummu Jüri“ (juuni 2000); Valla Vaatleja nr 6 (2018).

Ülevaate koostas **Heik Past**

Kalju Laiapea talutehnika väljapanek näitusemajas

Kehtna Vana Aja Päeva juhatas sisse hobutööriistade ja talutehnika näitus mõisaaegses härjatallis laululava lähistel.

Avakõne pidas Kehtna külavanem ja Kehtna Kultuuriseltsi juhatuse liige Tõni Blank, seistes talli ukse ette seatud Hõreda mõisa jahikalessis. Teda assisteeris Kehtna Klubi juhataja Sigrid Kalle-Vainola, kes tutvustas kohaletulnud kuuekümnele inimesele ka teisi selle päeva üritusi.

Mõisaaegses härjatallis üles seatud näitus on valminud nelja kuuga aastakümnete jooksul kogutud vanavarast. Hoone kahel korrusel ja õues oli lugematu hulk erinevatest aegadest pärit esemeid – hobupõllutööriistad, adrad, rullid, äkked, vaheltharijad, niidumasinad, kartulivõtjad, viljalõikaja jne. Paljude eksponaatide kohta on kogujal Kalju Laiapeal rääkida veel kirja panemata saamislood. Äpamardi Kustase saan, Paekülast pärit sõjaaegne puust saanitoorik, Hõreda mõisa jahikaless, kolmekohaline saan Läänemaalt – need on vaid mõned märksõnad esemete juures olevatelt siltidelt.

Kogumist alustas Kalju Laiapea Kehtnas 1974. aastal. Esialgu otsis ta just laulupeo tuletoomise teekonnale sobivaid vankreid ja kaarikuid. Mitmel laulupeol sõidutasid Kehtna hobused nii tuleviijaid kui ka laulupeo juhte. Need olid pikad retked läbi Eesti. Edasi tulid kogusse saanid ja reed. Rakmed, rangid, loogad ja igasugune põllumajandustehnika. Ümberkaudsetest küladest ja kaugemalt, suur osa on saadud vanarauaplatsidelt. Hobuatru oli näitusel 17, kõik erinevate meistrite valmistatud. Mitmekordne Soome ja Eesti hobukünnimeister Vello Tamm tegi atrade valmistaja märgiseid uurides selgeks, et osa nendest on pärit I maailmasõja ajast.

Kalju Laiapea rukkivihku köitmas. Foto: erakogu

Kalju Laiapea ja Tõnis Mahlapuu veeretasid Hõreda mõisa jahikalessi koos kõnelejatega ukse eest ja näitusemaja Minevik saigi valla. Foto: AARE HINDREMÄE

Vello Tamm tutvustas ka Hollandi firma Lemken kahekorpuselist hobupöördatra. Lisaks sai näha kolme Ferguson ja Massey Ferguson traktorit Saku vallast. Ühega neist sõidutas Kalle Klandorf pikkvankritest ja teistest hobusõidukitest moodustatud rongiga inimesi. Rahvast sõidutasid Signe Haggi ja Indrek Tulp hobusega Varunessa. Sõitjaid jagus pikaks päevaks.

Nii suure valikuga hoburiistade kollektsiooni on Eestis vähestel. "Olen tutvunud Kurgja ja Ülenurme põllumajandusmuuseumide väljapanekutega. Mul on asju, mida neil pole ja muuseumidel jälle selliseid, mida minu kogus pole. Nii saame üksteist täiendada," rääkis Kalju Laiapea.

Kuigi näitust on käidud vaatamas ka hiljem, ei ole see praegu veel kõlblik suurtele gruppidele. Iga eksponaadi kohta tuleb koostada lühike selgitus ja üldine kataloog. Esemed vajavad väljapanekuks suuremat näitusepinda, siis on need paremini vaadeldavad.

Ehk jõuab sinnapoole järgmisel suvel, et järgmisel õppeaastal oleks koolidel koht, kuhu tuua õpilasi taluajalooga tutvuma. Muidugi pole see võrreldav Kuusiku Põllumajanduspargiga, mida on arendatud riiklikult, ja teiste muuseumidega. Hea täiendus aga Raplamaa Sillaotsa Talumuuseumile ja Mahtra Talurahvamuuseumile.

Uute tulevikuunistuste täitumist soovides vend
Heino Laiapea

KEHTNA 550
KEHTNA AASTA 2020

Aardejaht Haapsalus ehk väljasõit valla usinamate suvelugejate tunnustamiseks

Koos suvega lõppes ka järjekordne suvelugemise programm, milles tänavu osales taas ohtralt lapsi Järvakandi, Kaerepere ja Kehtna raamatukogudest. Usinamad neist viisime tänavu 11. septembril koostöös Rapla Keskraamatukoguga preemiareisile Haapsallu. Täpsemalt aardejahile. Sellenimelist põnevat ja harivat programmi pakub SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid. Kes on käinud, teab, millega tegemist. Kes veel pole aardejahti läbi teinud, minge kindlasti!

Aardejahi programmi alustasime huvisõiduga „Peetrikese" rongiga. Ringi sõites saime Haapsalu kohta palju uut teada. Otsisime aardeid Raudtee- ja Sidemuuseumis, Iloni Imedemaa mänguhoovis, Haapsalu linnuse muuseumi õuel, Haapsalu raekojas ja Ants Laikmaa muuseumis. Kehakinnitust said aardeotsijad Talumehe Kõrtsis. Ilm oli aardejahiks igati soodne. Aarded said leitud ning päev oli väga vahva! Seda arvasid nii lapsed kui ka kaasaskäinud raamatukogutöötajad.

Tiina Vaher

KOMMENTAAR

Karl Kristjan Kaal

Haapsalus osalesime Iloni Imedemaa aardejahil. Selle käigus külastasime viit muuseumi ja pidime üles leidma viis aaret. Saime ka väikese rongiga sõita. Rong sõitis Haapsalus ringi. Sõidu ajal tutvustati erinevaid vaatamisväärsusi. Räägiti ka sellest, kes seal on elanud. Osad majad olid väga ilusad.

Aardekaardi järgi lahendasime ülesandeid ja õige vastus andis meile pusletüki. Vastused viisid meid järgmise aardeni. Iloni Imedemaa aias oli võlukaev. Kaevust kuulsime Ilonit. Ta andis meile aarde leidmiseks vihjeid.

Muuseumis on palju vanu asju ja seal on väga põnev käia. Huvitav on vaadata, millised asjad vanasti olid.

Minu arvates oli see reis väga tore ja huvitav.

Suvelugejad Haapsalus. Foto: TIINA VAHER

Kehtna Vana Aja Päev 2020

KEHTNA 550
KEHTNA AASTA 2020

Teist aastat toimunud Vana Aja Päev oli sel korral augusti lõpus. Sündmus sai teoks Kehtna Klubi ja Kehtna Kultuuriseltsi koostöös ning Rahvakultuurikeskuse ja kohaliku omaalgatuse programmi toel.

Raplamaa Perenaiste Seltsi Pauliine ja Kehtna Klubi koostöös läbi viidud kangakudumise kursus. Fotol vasakult Seily Sõgel-Raid, Anette Viin, Ebbe Nõmmik, Tiina Toompuu, Liivi Kundla, Sigrid Kalle-Vainola, Aive Mägi ja Anne Ummalas. Foto: AARE HINDREMÄE

Päeva alustas Kalju Laiapea näitusemaja Minevik suurejooneline avamispidustus koos tantsude, traktorite ja viljarõukudega.

Samal ajal sättisid end laululava lähistel üles laadalised lähemalt ja kaugemalt – nii Kehtna omad käsitöötegijad ja maitsva kõhutäie pakkujad kui ka kaugemad tulijad suisa Tartust. Pakuti kaubavalikut magusast moosist sooja käpikupaarini ja kartulikotist põrandavaibani.

Toitlustuse eest hoolitses Kepsleva Poni Kõrts, juba varajastel hommikutundidel sätiti lammas süte peale küpsema. Paljud külastajad sõid tallepraadi esmakordselt elus ja olid imestunud, et polnudki kasuka maitset tunda. Hoopis väga hea ninaesine oli. Ja kohe sealsamas kõrval pakkusid Männiku piimalambad magusaks suutäieks lambapiimast tehtud jäätist, mis samuti paljudele esmakordse maitseelamuse pakkus.

Lastetelgis valmisid sel aastal 40 pehmet kaltsujänkut Ebe Luige käe all ja Kaire Saagpaki juhendamisel tegusad kratid. Ennemuistseid lugusid loomadest käisid jutustamas Kehtna Klubi näitetrupi liikmed. Ka uhke hobuvankriga said lapsed ja kõik teised soovijad sõita ning imekaunist Varunessat vankri ees imetleda.

Juba teist aastat olid kohal Indrek Naaris ja Avo Toomla, et õpetada kõiki soovijaid Robin Hoodi kombel vibu laskma. Laskjaid oli palju, saba pikk ja huvi suur.

Sepatööd tegid kohapeal suure alasi peal rauda tagudes Vigala Sepad, kellelt sai infot nii sepaks õppimise osas kui ka teadmisi sepatöö kohta üldisemalt. Päeva edenedes sepitseti salamisi valmis plaat, millel kirjas Kehtna Vana Aja Päev. Saame seda siis edaspidi tänutundes kasutada.

Valla raamatukogud osalesid vahval üritusel ühtse meeskonnana. Vana Aja Päeval pakkusid Kehtna Raamatukogu haruraamatukogud võimalust uudistada näitust, osta heategevusliku suunitlusega raamatuid, puhata jalga ja kuulata juttu või nautida lõõgastushetke joonistades ja värvides. Oldi esimest korda väljas kõik koos ühe mütsi all ja osalistele see meeldis. Tänatakse kõiki raamatutelgi külastajaid, keda oli parajalt ja jagus kõikjale. Nii tundus, et tehakse õiget asja! Tänud kõigile raamatuostjatele. Pool kotttooli ostmiseks vajaminevast rahast saigi kokku. Teine pool loodetakse koguda raamatukogupäevade ajal heategevuslikul raamatulaadal.

Suur osa päevast oli pühendatud ka rahvarõivaste ja ennemuistsete riiete tundmaõppimisele. Oma talvisel hooajal valmis kootud suurrätte ja triibuseelikuid esitlesid Kehtna Kangakudujad. Ehedaid klaashelmeskeesid sai valmistada Anu Randmaa õpetussõnade järgi. Aimu sellest, mida kandsid meie esivanemad enne rahvarõivaid, andis Jana Ratase loeng muinasaja riietest.

Eks need eestlased ole muinasajal kõiksugu tempe teinud ja sellekohase humoorika loo tõi meieni teater Vaba Vanker Mari Tammari kirjutatud etendusega „Eestlaste muistne lugu“, mis läbi naljade ometi nii palju äratundmist tekitas ja pisarsilmil naerma sundis.

Et aga hea pidu ei saa mitte muusika ja tantsuta toimuda, olid ka meil laulud ja tantsud olemas. Lugusid vanadest regilauludest ja laulmisest üldisemalt rääkis Kairi Leivo, kelle trummihelide saatel ka üheskoos regilaul üles võeti. Šoti tantsud õpetas vapratele tantsulõvidele vihmasajus selgeks Kadri Väli, torupillil saatmas Jaagup Kippar.

Kõige rohkem rahvast meelitas laululava juurde kokku oma kontserdiga Svjata Vatra, kelle solist Ruslan Trochynskyi ilmselt ka kivikujud rõõmsalt ringtantsule meelitada suudab. Ning ürituse lõpetas Olga Sokk koos Rapla kaunite mustlastantsijatega, kelle esitus võeti vastu sedavõrd tormilise aplausiga, et seda veel teinegi kord tuli tantsida. Helitehnika toimimise eest hoolitses Joel Schelejev.

Täname kõiki oma armsaid vabatahtlikke, kes meil sel aastal üritust läbi viia aitasid – Aivar Puur, Kertu Puur, Edda Rei, Tiina Toompuu, Maie Mägi, Maie Liiv, Maire Pettai, Kadri Elizabeth Kaljus, Mart Arthur Kaljus, Anu Siniallik, Küllike Palasse, Katrin Jair, Tiiu Teets, Raimo Tappo. Ka Kehtna Kutsehariduskeskusele tänusõnad lahke abi eest elektriga varustamisel. Uued ideed on juba küpsemas ja loodetavasti saame sama toreda meeskonnaga läbi viia ka Kehtna Vana Aja Päeva 2021.

Sigrid Kalle-Vainola,
Kehtna Klubi juhataja

Anne Ummalas, Kehtna Kultuuriseltsi juhatuse liige

Silvi Lukjanov,
Kehtna Raamatukogu direktor

Tarsi talu suveelamused ja katsumused

Kes ütleb, millal ma tohin kallistada?
Kes ütleb, millal on aeg armastada?
Kes ütleb, et päkapikud ei või liikuda ka suvel?
Kes ütleb, millal kuulata ja millal tõde tuleb?

Taas kord tulid lapsed ja noored kogu Eestimaalt Tarsi talusse, et otsida vastuseid paljudele küsimustele endas ja arutada maailmaasju koos sõpradega. Seda kõike tehti läbi väga erinevate tegevusvaldkondade, leidmaks vastuseid läbi tolerantse suhtlemise. Tarsi laagrites käivatele osalejatele ei ole oluline vanuseline erinevus osalejate vahel. Meie suure pere koduses olustikus toimuvad kooliteatrite suvekoolid ja pärimuskultuuri erineva suunitlusega laagrid peaaegu kõikidele vanuseastmetele, samuti noortekohtumised lõimumislaagritena, kus koos on noored Rapla Vesiroosi Koolist ja Narva Soldino Gümnaasiumist.

Meie tegevuse eesmärk on laste-noorte eneseväljenduse õpe ja koostöökogemus ning lõimumine erinevate loovtegevust toetavate valdkondade vahel ja kõike seda seotuna looduskeskkonnaga. Üks peamisi tulemusi on noorte mõistev suhtumine erinevatesse kultuuridesse ja nende traditsioonidesse, keeleline ja sotsiaalne lõimumine, oskuslik keelekasutus ja uued teadmised-oskused elus hakkama saamiseks, keskkonnasäästlik eluviis ja eneses loovuse äratamine-avastamine-rakendamine elulistes tegevustes.

Kooliteatrite suvekooli kaks vahetust on spetsialiseerunud teatrihuvilistele lastele ja noortele vanuses 8-30 aastat. Sellel aastal paraku jäid algklasside trupid laagrist eemale – see oli ka ainuke muutus, mille osas koroonaviirus meid puudutas. Pärimuslaagrid "Esivanemate jälgedes" (kokku kolm vahetust) ning kaks noorte kohtumislaagrit toimusid planeeritult ja õnnestusid suurepäraselt. Sellel suvel käis Tarsi laagrites kokku ligi 300 osalejat.

Võrreldes teatrilaagritega on pärimuslaagrites tunduvalt laiem tegevusvaldkondade ring: pärimusmuusika, pärimuskultuur läbi etendamiskunstide ning läbi tantsu ja loovliikumise, loovtegevuse valdkond (käsitöö ja kunst), esivanemate elukombed ja traditsioonid. Käsitleti vabas ja loovas õhustikus väga erinevaid temaatikaid (keskkond ja säästlikud eluviisid, toimetulek tänapäeva maailmas, ohud ja mured, kultuuridevahelised erinevused, sport ja keha – terves kehas terve vaim, kultuuritraditsioonid läbi aegade jne).

Osalejad meisterdasid pille, erinevaid käsitööesemeid, punuti ja õpiti sümboleid, põletati ruune ja tehti erinevat puutööd, sh õpiti tegema ka vihtasid. Tähtsal kohal oli meeskonnatöö oskuste õppimine ja omavaheline koostöö. Õhtustes juturingides arendati jutuvestmisoskust, millel põhineb suulise pärimustraditsiooni edasi kandumine.

Oleme Tarsil oma perega lastelaagreid teinud juba 17 aastat. Laste ning noorte huvi on järjest kasvanud ning nüüdseks on laagrites juba "vanakeste" (vanusest väljakasvanute) nooremad õed-vennad. Nüüd siis veidi artikli pealkirja teisest poolest. See suvi oli meile keeruline ja mitte laagrite sisulise poole pealt, vaid põrkasime kokku ametkondadega.

Pikk turvaliselt kulgenud laagrikogemus ei suutnud ametkondi paraku veenda meie laagripaiga turvalisuses. Nii meile kui ka osalenud laste ja noorte peredele jääb arusaamatuks, miks lapsed ja noored taas ja taas, aastast aastasse siia "masendavasse laagripaika" (väljavõte kontrolliva komisjoni hinnangust) tulla tahavad. Olen päris kindel, et ühtki osalejat meie juurde vägisi ei tooda. Kuna väga raske on tegutseda aktiivselt mitmel rindel korraga – pidada sõnasõda ametkondade esindajatega, võideldes laagriloa eest ning samal ajal aktiivselt laagriprojekte ellu viia –, hakkas ka tervis vaikselt järele andma. Nüüdseks olen juba õnneks taastumise teel ja pidasin siiski oluliseks oma mõtted kirja panna.

Kui nüüd tagantjärele laagrisuvele mõtlen, kipub vägisi peale tulema mõte, et meie väikeses Eestis on nii mõnedki seadused ajale jalgu jäänud. Kui juulikuu lõpus muredest väsinuna avasin ühel hetkel teleri, oli eetris saade David Vsevioviga. Jutt käis võimupüramiidist, mis on Eestis justkui tagurpidi üles ehitatud, püramiidi tipp allapoole. Ja lai võimuhorisont sipleb hirmude küüsis, muretsedes laia ladviku võimu hoidmise pärast (mõtted saatest). Toiduahela säilitamise nimel ollakse aga valmis teisele eestlasele "kõrri kargama" (see on minu väljend), sest hirmud ei lase näha südamesse, ei lase näha tõde. Kuidagi tuttav tuleb ette, loodetavasti siiski oleme lähiajaloost midagi õppinud. Selle põlvkonna teod hingavad ju alles kuklasse.

Jah, natuke keeruline on olnud see suvi, aga hinge teeb rõõmsaks see, kui kõik õnnestub lõpuks siiski ja innustunud laste ning noorte tagasiside annab jõudu – alati on andnud – see on loov energia! Oleme abikaasa Illariga tänulikud kõigile osalejatele ja tegevusjuhtidele toetuse eest ning loomulikult kõigile toetajatele ja fondidele. Tarsi TÄNAB õnnestunult teostunud ja murekohad varjutanud laagrisuve eest!

Mina tean, et mängudes
lustides avaneb värav
valgusest tulvil taevakaarde
värvidemängu vikerkaarde…
Sealt ammutad rõõmu ja sära.
Vaata, kõik vastused
on Su oma õues –
Su oma südame põues…
Olles sõpradega koos
ise oma elu lood…
Kõik kerasse ja kokku keri
ning omaette meenuta…

Krista Olesk,
Tarsi pereema ja laagrite korraldaja

Carmen Peussa võitis hobuste kolmevõistluses harrastajate MV kuldmedali

12. ja 13. septembril toimusid Kosel hobuste kolmevõistluse U25 Eesti meistrivõistlused ning harrastajate meistrivõistlused. Kümne võistleja konkurentsis sõitis harrastajate arvestuses Corda Kehtnast pärit Carmen Peussa. Esimese päeva koolisõidu ja parkuuri järel jagas Carmen 3. kohta, kuid pühapäeval krossis hea tulemusega lõppenud sõit tõi esikoha. Palju õnne!

Artur Ojasalu,
spordi- ja noorsootööspetsialist

Saalihokinoored osalesid Eesti koondise kandidaatide laagris

Suvel osalesid Ralf Raidsalu poiste U19 noortekoondise kandidaatide kogunemisel Jõgeval ning Liselle Karjane, Hanna-Liisa Õispuu ja Angelica Jorš tüdrukute U19 noortekoondise kogunemisel Märjamaal. Hanna-Liisa osales ka naiste koondise kogunemisel Lätis. Tagasiside noortele oli positiivne, treenerid said mõningaid juhtnööre, millele veel tähelepanu pöörata.

MM-i valikturniiri eel korraldatakse mitmeid laagreid mängijatega tutvumiseks, nende õpetamiseks ning turniiri lähenedes koosseisu komplekteerimiseks. Mõnel juhul on meie klubi omad veel liiga noored koondise koosseisu valimiseks, kuid koos kogenud mängijatega laagrites osalemine on olnud väga kasulik ja hea võimalus.

Poiste valikturniir on plaanis 1.-15.11.2020, tüdrukute oma 2021. a sügisel ja naiste oma 2021. a veebruaris. Realistlikes plaanides loodame, et tüdrukute koondisesse osutub valituks mängijaid Kehtna/Rapla saalihoki võistkonnast ning ettevalmistusperiood saab olema sisukas ja arendav.

Annika Tammus

Kehtnale omavalitsuste suvemängudelt üks medal

Eesti omavalitsuste suvemängudel 22.-23. augustil Paides võitis ainsana Kehtna valla kergejõustiklasi esindanud Lembit Zahkna kettaheites MVII grupis pronksmedali tulemusega 35.84. Tema 45 punkti tõid Kehtna valla kergejõustikus 40. kohale. Kettagolfis saavutas Kehtna 9. koha. Üldkokkuvõttes oli Kehtna vald 54 osalenud omavalitsuse seas 41. kohal.

Allikas:
Eestimaa Spordiliit Jõud

Võistluse esikolmik vasakult Rasmus Osa, Steven Sepp ja Madis Anni. Foto: MARGUS SEPP

I Maamehe Ramm

Poisid on juba mõned aastad rauda sikutanud, poistest on saanud mehed ja ideest, mida on mõned aastad kantud, sai 3.09.20 tegu – Järvakandi Kooli garaaži taga peeti I rammumehe võistlus I Maamehe Ramm 2020. Järjekorranumber I näitab, et sellest on plaan teha igaaastane üritus. Avaüritusele tuli lühikese ettevalmistuse pealt kokku kaheksa julget – just parasjagu – ja põnevust jätkus kuni viimase alani. Alad ise olid ka võistluse nime väärilised – talumehe jalutamine (kahe 107 kg raskusega), põllumehe kuulitõuge (15 kg maakiviga), taevapoolne heitmine (24 kg sangpomm), rahulik eeshoidmine (21 kg ja sirged käed ees), maanteetraktori sikutamine (2400 kg Mercedes), töötarvikute ümberpaigutamine (77 kg alasi; 61 kg rehv; 84 kg kivi; 53 kg punsu) ja klassikaline käesurumine pukil.

Individuaalselt oli heas hoos Madis Anni, kes oli võidukas koguni neljal alal. Steven Sepp, Kristo Kivisild ja Rasmus Osa võitsid igaüks ühe ala. Üldesikoha otsustas viimane ala – käesurumine –, kus loosi tahtel läksid esimeses ringis kokku kaks liidrit, Madis ja Steven. Pingelise heitluse järel sai võidu Steven ja kuna ta jõudis välja finaali, oli lõpuprotokollis edu Madise ees vaid üks punkt. Need kaks meest on ka põhiliselt "süüdi", et see üritus teoks sai. Kokkuvõttes sai kolmanda koha Rasmus Osa. Järgmisel suvel "müratakse" jälle – jälgi reklaami!

Margus Sepp

Järvakandis kaks võistlust korraga

19. septembril peeti Järvakandi spordiplatsidel kaks võistlust korraga. Järvakandi lahtiste võistluste arvestuses hüppasid 18-aastased noormehed kaugust Kalev Puri nimelisele rändkarikale – I Kristo Kivisild (5.55) ja II Arto Kivisild (5.54). Mehed heitsid 2 kg ketast Oliver Puri nimelisele rändkarikale – I Egert Tomingas (38.83), II Lauri Pever (32.80) ja III Kaspar Rasmus Eelmaa (29.86). Seda kõike tehti heidete mitmevõistluse raames, kus esikoha võitis Egert Tomingas (134,24 m), II koha saavutas Lauri Pever (128,11 m) ning kolmas oli Kaspar Rasmus Eelmaa (123,41 m).

Kettaheite kõrval olid üksikaladel parimad Kaspar Rasmus Eelmaa kuulitõukes (M 11.63), Lauri Pever odaviskes (M 50.47), vasaraheites Lembit Zahkna (MV 60+ 36.55) ja raskusheites Arto Kivisild (AP 9,44 kg 14.26). Võisteldi ühes grupis, aga iga võistleja heitis vahendit vastavalt vanusegrupile. Kui terviseamet lubab, kohtume heiteringis juba 1. mail 2021!

Peakohtunik Margus Sepp

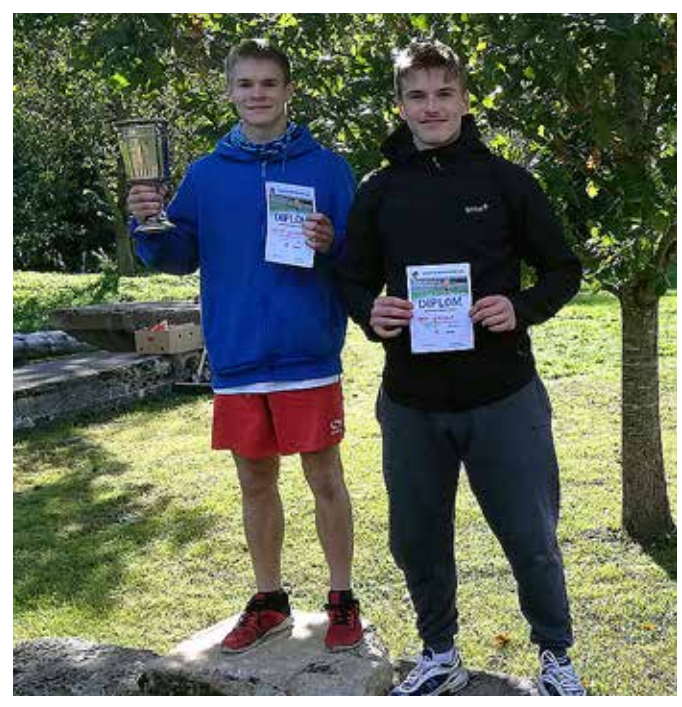

Kaugushüppe parimad: Arto ja Kristo Kivisild. Foto: MARGUS SEPP

XLI SK Järvakandi Kalev lahtised võistlused kergejõustikus

Kettaheide
(2 kg, Oliver Puri karikale):
1. Egert Tomingas 38.83
2. Lauri Pever 32.80
3. Kaspar Rasmus Eelmaa 29.86
4. Tanel Kurisoo 27.76
5. Markus Sepp 26.86
6. Lembit Zahkna 25.49
7. Kristo Kivisild 22.13

Kaugushüpe 18 a noormehed
(Kalev Puri rändkarikale):
1. Kristo Kivisild 5.55
2. Arto Kivisild 5.54

Kaugushüpe mehed:
1. Egert Tomingas 5.33

Valla raamatukogud

20.-30.10 üleriigilised raamatukogupäevad „Kohtume raamatukogus!", mille raames toimub heategevuslik raamatulaat, vallajuhtide teenindustund ja ettelugemise päev. Jälgige reklaami!

Oktoobris kõigis raamatukogudes
„August Mälk 120", „Kalju Kangur 95".

Järvakandi Raamatukogus
„Väino Rajasaare fototehnika"

Keava Raamatukogus
„Made Balbat 60"

Kehtna Raamatukogus
"Made Balbat 60", Anne Ummalase „Pitsid Eesti talutarest".
22.10 kell 16.30 reisimuljete õhtu Malle Perametsaga Araabia Ühendemiraatidest.

Valtu Raamatukogus
"Graafik Viive Noor 65"

Raamatukogudesse on saabunud hulgaliselt uut lugemist, tulge uudistama!

Liivi Aarma, Aili Kuldkepp ja Malle Miilmann. Foto: HEIKKI SOOL

Lauatennise sügishooaeg on alanud

Sügis on kätte jõudnud, õuetoimetustega oleme ühel pool ning spordisaalid Kaereperes ja Järvakandis on kõigile lauatennise sõpradele-huvilistele avatud. Esimesed võistlusedki peetud. 12. septembril toimusid Haapsalu Spordikeskuses Eesti veteranide meistrivõistlused. Osalejaid oli 105. Rapla maakonnast osales viis naist ja neli meest. Kehtna valda esindasid edukalt Malle Miilmann Järvakandist ja Kalju Kalda Kaereperest. Malle Miilmann saavutas naispaarismängus 1. koha (mängupaariliseks Aili Kuldkepp); segapaarismängus 2. koha (Heikki Sool); üksikmängus 3. koha. Kalju Kalda tulemuseks oli segapaarismängus 3. koht (Marika Kotka).

Katrin Anto

Eidapere Kultuurikeskus

04.10 kell 15 Järvakandi harrastusteatri Kandikohtlased etendus "Peatus". 3/5 €, alla 7 a tasuta - piletid müügil kohapeal enne algust.

21.10 kell 13 Eidapere eakate päevakeskuse Kuldne koosviibimine.

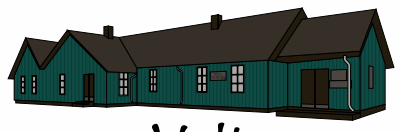

Valtu Seltsimaja

10.10 kell 18 Valtu näitemäng 100 tähistamine. Kutsetega, lisainfo Annelt 5380 2228.

14.10 kell 18 MTÜ Arendusselts Koduaseme koosolek. Täpsem info MTÜ FB lehelt.

25.10 kell 12-16 Kaerepere kirbuturg. Reelika Köök & Kook kohvik! Kauplemiskoha tasu 5 €, info ja müügikoha registreerimine 526 2722.

Lisainfo FB ja kodulehel!

Lelle Rahvamaja

18.10 kell 15 Järvakandi harrastusteatri Kandikohtlased kogupereetendus "Peatus". Pilet 3/5 €, alla 7 a tasuta. Kostitab MTÜ Meie Lelle Seltsi kohvik.

Ringitegevused al oktoobrist:
* **30.09** kell 19 esimene joogatreening Jaana Kala juhendamisel;
* Kolmapäeviti kell 12 laulukoor Lepalinnud;
* tantsurühm Kesalill (kooskäimise päev selgumas);
* Kolmapäeviti kell 13.30 eakate päevakeskus Hõbene;
* Kolmapäeviti kell 19 joogatreeningud (2 €);
* robootikaring lastele.

Järvakandi KULTUURIHALL

08.10 kell 19 kino "Viimased", pilet 3,50/5 €.

16.10 kell 20 salongiõhtu Henry Laksi kontserdiga. Pilet 10 € müügil Järvakandi Raamatukogus ja kohapeal. Avatud on kohvik, laua broneerimine 5199 5344.

17.10 Raplamaa Kooliteatrite Festival (kutsetega).

27.10 kell 19 Toomteater etendusega "Jumalad on maal!!!". Pilet 8/10 € müügil Järvakandi Raamatukogus ja kohapeal.

28.10 kell 11 Raplamaa Laulukaruselli eelvoor (kutsetega).

Lisainfo FB ja kodulehel!

UUS VALLAKODANIK

Roven Prokoptšik
Hugo-Mateo Vanatoa
Sixten Vain
Säsil Viisut

MÄLESTAME

Kalju Gilden
Niina Eigi
Aarne Anni
Elina Minajeva
Endel Köster
Harry Smitt

ÕNNITLEME

94
Aino Maasik

93
Liidia Kangonen

92
Alma Talvik

90
Elsa Salm

85
Jekaterina Smirnova
Aino Annus

80
Hilja Laube
Ellen Teral

75
Linda Kaunis
Erich Veedam
Leo Kaarus
Udo Elvelt
Tarmo Mett
Mait Tomson
Pertti Sten Tapani Rytkönen
Krista Jõemaa
Genja Kägu
Jaak Soon

70
Anatoli Ustinov
Krista Laanemets
Enn Teder
Urmas Verrev

65
Taivo Piil
Malle Rande
Maire Aus
Eerika Pukspuu

60
Maret Kaljund
Vahur Randmaa
Merike Karlson
Ruth Reimets
Riina Sedrik
Lembit Radinkov

Harry Smitt
15.03.1939 - 30.08.2020

Harry sündis Kumma külas Raudhansul talupidajate perekonnas. Isa Ado oli tegus ja tehnikahuviline mees (esimese mootorratta omanik külas), omas teraviljakuivatit koos mootorjõul töötava viljaveskiga, sepapada ja leilisauna. Seda kasutasid ka külaelanikud.

Lapsepõlvest alates võib Harryt iseloomustada kui tegusat, visa ja abivalmit inimest. Koolipoisina Valtu koolis, suvel kolhoosipõllul, õhtuti Kumma võrkpalliplatsil Toomi koplis. Ikka oli ta üks eestvedajatest. Harry oli ka malehuviline. Kord valis kolhoos mind ja Harryt Raplasse Paul Kerese simultaanile. Muidugi kaotasime. Pärast Valtu kooli jätkusid Harry õpingud Säreveres Türi Põllumajandustehnikumis ja töö zootehnikuna Pärnu rajooni majandites. Küla võrkpalliplatsilt saadud oskused viisid ta Pärnu rajooni koondisesse (Harry õde Milvi jõudis välja koguni Eesti koondisesse). Pärnumaalt leidis Harry ka tulevase abikaasa Elve.

1961. aastal sattus Harry mootorrattal raskesse avariisse. Vigastada said selgroog ja jalad. Pärast seda tuli ta kodukülasse Kummasse tagasi. Pärast paranemist töötas Harry kohalikus Tee Kommunismile, hilisemalt Valtu kolhoosis zootehnikuna, piimaauto juhina, autokraana juhina, dispetšerina, partorgina.

1975. aastal tabas Raudhansu perekonda ränk hoop, elumaja põles müürideni maha. Külarahva ning majandi abiga leiti ajutine elupaik ning asuti maja taastama. Harry ja Elve juhtimisel ning tegutsemisel muutus elamu kaasaegsemaks.

Harry lemmikhobi on olnud jahil käimine, hea organiseerijana sai temast aastakümneteks kohaliku jahisektsiooni juht. Ta oli Valtu jahilasketiiru „ristiisa“, viies selle vabariigi parimate tasemele.

Kumma külale oli ta väga vajalik inimene ja kuulus vanematekogusse. Ümbruskond vajas teda ja tundis Harryt kui abivalmit, sõnapidajat ja teotahtelist meest. Tema initsiatiivil ja kaasalöömisel õnnitleti aastaid külaperesid 1. jaanuaril uue aasta saabumise puhul. Ta lõi alati kaasa külaplatsi korrastamisel-täiustamisel ja kokkutulekute korraldamisel. Harry sõnal oli kaalu. Kiigeplatsi jääb kaunistama Harry poolt organiseeritud suur mälestuskivi. Ka majandi kauaaegsele juhile Tenno Teetsile pandud mälestuskivi Kaereperes on seal Harry algatusel ja ka tema kohale toodud.

Kõige muu kõrvalt leidis Harry aega esindada kodumajandit võrkpallis ja kabes (omas 1. spordijärku) rajooni ja erisüsteemide vabariiklikel võistlustel. Harry mängis tasemel „kuninglikku“ bridži.

Eesti taasiseseisvumisel 90-ndatel ei jäänud Harry midagi ootama, vaid asus tegutsema FIE-na loomakasvatuses ja kaubanduses. Oli Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu juhatuse liige. Kohalik rahvas valis ta sõnaka ja mõjuka mehena Kehtna valla volikogu liikmeks.

Harry viimaseks elutööks sai Raudhansu põllule rajatud päikesepaneelidega väljak, mis valmis tänavu kevadel.

Siiras kaastunne Elvele,
lastele ja lastelastele perekondadega.

Kumma küla nimel **naabrimees Aimur**

Heldi Tagel
16.01.1939 - 21.09.2020

Mälestust Sa hella pälvid…

Aasta oli 1999, kui Heldi Tagel astus Järvakandi segakoori ette asendusdirigendina. Läks aga nii, et Heldil tuligi see amet päriselt üle võtta. Peagi moodustati koori juurde ka meesansambel Viisitiim.

2009. aastal sai Heldist ka Eidapere Rahvamaja naisansambli ja rahvamuusikakapelli juhataja. Heldi oli oma tööd tehes alati väga sõbralik, abivalmis, nõudlik ja järjekindel. Tema käe all õpiti selgeks ka kõige keerukamad palad. Mingit hinnaalandust polnud kunagi. Ja oh seda rõõmu – lauljad pääsesid suurele peole! Heldi osales kõigi oma kollektiividega alati maakonna tantsu- ja laulupidudel. 80-aastasena osales ta eelmise aasta Raplamaa memme-taadi peol ning ka suure peo tule tulemisel Kehtnas.

Eestis on ehk mõni üksik koht, kus poleks tema kollektiivid laulnud või pilli mänginud. Traditsiooniks said rahvapilliorkestri Loorberilesed etteasted sügisestel tervisepäevadel ja jõulukuu sündmustel. Ja nüüd nii äkki oleme me sellest kõigest ilma... Nii kurb, valus ja raske on sellega leppida.

Heldi kuulus Eesti Segakooride Liitu, Eesti Kooriühingusse ja Eesti Koorijuhtide Liitu.

Heldit on tunnustatud tema pika tööaja vältel paljude meenete, au- ja tänukirjadega. Viimase tunnustuse andis välja Eesti Kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp koostöös Raplamaa Omavalitsuste Liiduga Märjamaa Rahvamajas 2019. aasta maakonna kultuuri- ja spordielu silmapaistvatele eestvedajatele ning loomeinimestele 20. veebruaril 2020. Heldi Tagelile anti üle elutööpreemia pikaajalise, väljapaistva loomingulise ja südamega tehtud töö eest koori-, puhkpilli- ja rahvamuusika õpetaja ning dirigendina.

Oleme tänulikud ja õnnelikud selle aja ning tegemiste-toimetamiste üle, kui Heldi oli meiega.

Heldi juhendatud Kehtna valla taidluskollektiivide liige **Helgi Randla**

Metsakeskus.ee
Ostame kasvavat metsa, põllumaad ja metsakinnistuid hinnaga kuni 10 000 eurot/ha.
Kinnistud võivad olla tehtud raietega või asetseda piiranguvööndis.
Tel: 56 111 900

Tre Raadio
Rapla 91,3
E-R kell 11-12
RAPLAMAA TUND
E-R KELL 11-15
TRE PÄEV

TULE MEILE TÖÖLE
Kehtna kanala pakub
alalist tööd kanala töötajale.
Töö graafiku alusel.
Tööaeg: 7:30 - 15:30
Töö sobib nobenäppudele.
Rohkem infot:
tel: 555 44 561
kanala@kmoy.ee
Kehtna Mõisa OÜ
Pargi 6, Kehtna 79001
www.kmoy.ee
KEHTNA LIHATÖÖSTUS OÜ
KEHTNA MÕISA OÜ

VALI AEG JA KOHT
sinu peolaua või ürituse toitlustuse korraldab:
clubcinema.ee • +372 520 9459 • info@clubcinema.ee
KÕHU TÄIDAB Cinema CATERING
Peolauad, sünnipäevad, banketid, firmaüritused, tüdrukute- ja poisteõhtud jõululauad, matuselauad jne.

Telli toitlustus meilt
või pea pidu meie juures
JERWENCATO BISTRO
Tallinna mnt 33,
Järvakandi
Tel 53729944
jerwencato@gmail.com
Küsi pakkumist juba täna!
* Peolauad *Pelelauad *Catering

TULE MEILE TÖÖLE
VEISEFARMI TÖÖTAJA-ETTEAJAJA
Lüpsja abiline,
loomade etteajamine lüpsile.
Töötamine vaheldumisi päevases, õhtuses, öises vahetuses.
Brutotöötasu: 1200 eur
Kehtna Mõisa OÜ
tel: 514 3983
e-post: veisefarm@kmoy.ee
www.kmoy.ee
KEHTNA LIHATÖÖSTUS OÜ
KEHTNA MÕISA OÜ

Puurvesi
PUURKAEVUD
www.puurvesi.ee
• Puurkaevude ja maasoojus-puuraukude puurimine, projekteerimine ning hooldus.
• Vee- ja kanalisatsioonitorustiku rajamine, reoveemahutite, septikute, biopuhastite, süvaveepumpade ja veefiltrite paigaldus ning hooldus.
+372 5569 4310; taavi@puurvesi.ee puurvesi

Järvakandi Kultuurihall
R, 16.10.20 kell 20
KONTSERT-SALONGIÕHTU
esineb
Henry Laks
Salongiõhtu väikeses saalis, avatud kohvik.
Pilet 10 €
Eelmüük Järvakandi raamatukogust või kohapeal enne algust
Info tel 5199 5344 Katrin

TULE MEILE TÖÖLE
LÜPSJAKS
Kehtna Mõisa OÜ
tel: 514 3983
e-post: veisefarm@kmoy.ee
www.kmoy.ee
KEHTNA LIHATÖÖSTUS OÜ
KEHTNA MÕISA OÜ

Piletihinnad:
5 EUR tälspilet
3 EUR lapsed, pensionärid
tasuta alla 7aastastele
„Peatus"
Võidula mõisas 27.09
Eidapere kultuurikeskuses 04.10
Lelle rahvamajas 18.10
Keava raamatukogus 25.10
kell 15.00
Järvakandi Kultuurihalli harrastusteater „Kandikohtlased"
autor Kalle Kõiv
lavastaja Mikk Merekivi

KIRIKUTEATED

Rapla Maarja-Magdaleena kirikus

Neljapäeval, 1. oktoobril kell 17 piiblitund pastoraadi inglisaalis

Pühapäeval, 4. oktoobril kell 12 sõnajumalateenistus, peab diakon Kristjan Paju

Pühapäeval, 11. oktoobril kell 12 lõikustänupüha armulauaga jumalateenistus, toome altarile lõikuseande õnnistamiseks, kaastegev segakoor ja pasunakoor, jumalateenistuse järel pastoraadis kirikukohv

Neljapäeval, 15. oktoobril kell 17 piiblitund pastoraadi inglisaalis

Pühapäeval, 18. oktoobril kell 12 sõnajumalateenistus, peab diakon Kristjan Paju

Pühapäeval, 25. oktoobril kell 12 misjonipüha armulauaga jumalateenistus

Pühapäeval, 1. novembril kell 12 kõikide pühakute päeva armulauaga jumalateenistus

Kehtna Peetri kirikus

Pühapäeval, 25. oktoobril kell 15 armulauaga jumalateenistus

Järvakandi Pauluse kirikus

Pühapäeval, 4. oktoobril kell 15 lõikustänupüha armulauaga jumalateenistus, peab Vigala koguduse õpetaja Kristiina Jõgi

Pühapäeval, 18. oktoobril kell 15 sõnajumalateenistus, peab diakon Kristjan Paju

Pühapäeval, 1. novembril kell 15 kõikide pühakute päeva armulauaga jumalateenistus